

Scholierenonderzoek Communities That Care

Nulmeting Leeuwarden

Amsterdam, 19 mei 2004

Marga van Aalst
Bram van Dijk

Met medewerking van:
Marieke Meij, Mediad

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
1 Inleiding	4
1.1 Risico- en beschermende factorenmodel	5
1.2 Leeswijzer	7
2 Onderzoeksverantwoording	8
2.1 Onderzoeksopzet	8
2.2 Steekproef / Respons	8
2.3 Presentatie van de resultaten	9
3 Achtergrondkenmerken	11
4 Probleemgedrag	17
4.1 Inleiding	17
4.2 Roken, alcohol- en drugsgebruik	17
4.3 Jeugddelinquentie en geweld	18
4.4 Schooluitval	20
5 Risico- en beschermende factoren	22
5.1 Inleiding	22
5.2 Risicofactoren	22
5.3 Beschermende factoren	25
5.4 Conclusies	28
6 Conclusies	29
Bijlagen	
Bijlage 1 Tabellen Leeuwarden	32
Bijlage 2 Landelijke baseline	34
Bijlage 3 Plattegrond Leeuwarden	38

Voorwoord

Het scholierenonderzoek maakt deel uit van de preventiestrategie Communities That Care[®] (CTC) ¹. De licentie voor CTC in Nederland ligt bij het NIZW.

Noot 1 Channing Bete Company, Inc., South Deerfield, Massachusetts, USA, is eigenaar van de naam Communities That Care[®], die door het NIZW onder licentie wordt gebruikt..

1 Inleiding

In de Verenigde Staten is - in antwoord op probleemgedrag en maatschappelijke uitval onder jongeren - de aanpak 'Communities That Care' (CTC) ontwikkeld door het bureau Developmental Research and Programs, Inc. (DRP) te Seattle. De CTC-aanpak is bedoeld voor kinderen en jongeren tot achttien jaar met een vergrote kans op het ontwikkelen van probleemgedrag of maatschappelijke uitval. De CTC-aanpak richt zich daarbij niet alleen op de jongeren zelf, maar tevens op andere personen/instellingen die direct betrokken zijn bij de opvoeding, het onderwijs en het welzijn van jongeren, of die op deze terreinen verantwoordelijk zijn voor het beleid. Het doel op de lange termijn is een veilige, constructieve leefomgeving te scheppen².

De 'Communities That Care' aanpak wordt op meer dan vijfhonderd plaatsen in de VS op succesvolle wijze toegepast. In Nederland is de afgelopen jaren geëxperimenteerd met de CTC-aanpak in pilotwijken in Amsterdam, Rotterdam, Zwolle, Arnhem en Almere³. Hiertoe is de aanpak eerst vertaald en aangepast aan de Nederlandse situatie⁴.

Wat Communities That Care inhoudt wordt in dit rapport buiten beschouwing gelaten. Dit wordt namelijk in diverse andere stukken op adequate wijze onder woorden gebracht. Wel is het van belang om één element van CTC wel toe te lichten, omdat deze wat zegt over de wijze waarop dit rapport gelezen moet worden. Het betreft het feit dat de CTC-aanpak gebaseerd is op een theoretisch en empirisch onderbouwd model van risico- en beschermende factoren, die probleemgedrag en maatschappelijke uitval bij jongeren kunnen voorspellen. Dit model vormt de basis voor zowel de aanpak in de wijken, als de evaluatie 'Communities That Care'. Het risico- en beschermende factorenmodel wordt toegelicht in paragraaf 1.2.

Het voor u liggende rapport bevat de resultaten van de afname van de CTC-scholierenenquête in het begin van 2004 (nulmeting). Deze resultaten - en de nog te verzamelen kengetallen in het Bronnenboek voor de wijk Zuid, Huizum-Wielenpolle-Schepenbuurt-Achter de Hoven (HASW) en Oud-Oost worden gebruikt om het 'wijkprofiel' op te stellen. Op grond van dit profiel worden effectieve en veelbelovende programma's gekozen, die in de komende periode worden uitgevoerd. Over een aantal jaar wordt het scholierenonderzoek herhaald. De herhalingsmeting is bedoeld om te kijken of de scores op risicofactoren en beschermende factoren wijzigen en of de aanpak moet worden bijgesteld.

- Noot 2 Een beschrijving van de onderliggende ideeën van CtC is o.a. te vinden in 'Serious, Violent & Chronicle Juvenile Offenders', Howel J.C. e.a., Sage Publications, Thousand Oaks/London/New Delhi, 1995; 'Child Delinquents, Development, Intervention and Service Needs', Loeber, R. en D.P. Farrington (ed), Sage Publications, Thousand Oaks/London/New Delhi, 2001; 'Communities That Care, Opgroeien in een veilige en leefbare wijk', NIZW, Utrecht, 2003.
- Noot 3 Thans vindt een eindevaluatie plaats van de pilotfase van CTC in Nederland. Een rapport waarin de resultaten van deze evaluatie worden beschreven komt begin 2004 gereed.
- Noot 4 Zie: 'Communities That Care: Toelichting op vertaling en aanpassing van 1) CTC risico- en beschermende factorenmodel 2) onderzoeksinstrumenten effectmeting CTC. DSP, augustus 2000.

1.1 Risico- en beschermende factorenmodel

Een van de belangrijkste uitgangspunten van 'Communities That Care' is dat de preventie van gedragsproblemen en maatschappelijke uitval kan plaats vinden via de reductie van risicofactoren en/of de stimulering van beschermende factoren. Het leggen van verbanden tussen risico- en beschermende factoren en maatschappelijk ongewenst gedrag is daarvoor van direct belang. In de VS zijn daarom de resultaten van meer dan dertig jaar wetenschappelijk onderzoek binnen verschillende disciplines geïnventariseerd en geanalyseerd. Op grond hiervan is een model ontwikkeld, waarin negentien risicofactoren en tien beschermende factoren in verband worden gebracht met de volgende maatschappelijk ongewenste gedragingen: geweld, jeugddelinquentie, problematisch alcohol- en drugsgebruik, schooluitval en tienerzwangerschappen.

Door het onderzoeksbureau DSP-groep is in 1999 nagegaan in hoeverre dit Amerikaanse model van toepassing is op de Nederlandse situatie⁵. Op grond van literatuurstudie en overleg met deskundigen werd het CTC-risico- en beschermende factorenmodel ook in de Nederlandse situatie van toepassing geacht. Het model is aanvankelijk slechts op één aspect gewijzigd: De 'verkrijgbaarheid van vuurwapens' is gewijzigd in de 'verkrijgbaarheid van wapens'. Op basis van het oorspronkelijke model zijn in de VS, ten behoeve van de effectevaluatie, twee onderzoeksinstrumenten ontwikkeld en getest op betrouwbaarheid en validiteit. Dit zijn de eerdergenoemde kengetallen en de scholierenenquête, waarover in dit rapport wordt gerapporteerd. Deze instrumenten zijn zodanig gewijzigd, dat zij ook van toepassing worden geacht op de Nederlandse situatie.

Tijdens de toepassing van het model binnen de Nederlandse situatie en de benutting van de resultaten van de scholierenenquêtes in de pilots, kwamen er niettemin enkele kritiekpunten ten aanzien van het model naar voren:

- De beschermende factoren waren in het model nogal mager uitgewerkt.
- Van de probleemgedragingen bleven geweld, jeugddelinquentie, schooluitval en tienerzwangerschappen onderbelicht in vergelijking met alcohol- en drugsgebruik.

Door het NIZW is het beschermende factorenmodel nader uitgewerkt. Op basis van deze nadere uitwerking van het model is door DSP-groep een voorstel gedaan voor aanpassing van het scholierenonderzoek⁶. Belangrijkste wijzigingen zijn dat de vragenlijst is uitgebreid met een aantal extra vragen over beschermende factoren en met een beperkt aantal extra vragen over probleemgedragingen. Daarnaast is besloten om de resultaten in de rapportages voortaan af te zetten tegen een 'nullijn' en om voortaan niet meer in algemene zin, maar uitsluitend nog over *problematisch* alcohol- en drugsgebruik te gaan rapporteren. De resultaten over de probleemgedragingen worden in vijf, in plaats van in twee, grafieken gepresenteerd.

Noot 5 Deze analyse is neergelegd in het rapport "Communities That Care: Toelichting op vertaling en aanpassing van 1) CTC risico- en beschermende factorenmodel en 2) onderzoeksinstrumenten effectmeting CTC".

Noot 6 'Aanpassing scholierenenquête', Mireille Geldorp en Bram van Dijk, DSP-groep, januari 2003.

Hieronder volgt een weergave van de vertaling en aanpassing van het risico-factorenmodel en het in tweede instantie bijgestelde beschermende factorenmodel.

schema 1 risicofactoren

RISICOFACTOREN	Geweld	Jeugddelinquentie	Problematisch alcohol- en drugsgebruik	Schooluitval	Tienerswangerschap
GEZIN					
Geschiedenis van probleemgedrag in het gezin	✓	✓	✓	✓	✓
Problemen met gezinsmanagement	✓	✓	✓	✓	✓
Conflicten in het gezin	✓	✓	✓	✓	✓
Ouders die probleemgedrag bevorderen door hun houding	✓	✓	✓		
SCHOOL					
Vroeg en aanhoudend antisociaal gedrag	✓	✓	✓	✓	✓
Leerachterstanden beginnend op de basisschool	✓	✓	✓	✓	✓
Gebrek aan binding bij school	✓	✓	✓	✓	✓
KINDEREN EN JONGEREN					
Vervreemding en opstandigheid		✓	✓	✓	
Omgang met vrienden die probleemgedrag vertonen	✓	✓	✓	✓	✓
Houding die probleemgedrag bevordert		✓	✓	✓	✓
Vroeg begin van het probleemgedrag	✓	✓	✓	✓	✓
Constitutionele factoren	✓	✓	✓		
WIJK					
Verkrijgbaarheid van drugs	✓		✓		
Verkrijgbaarheid van wapens	✓	✓			
Maatschappelijke normen die probleemgedrag bevorderen	✓	✓	✓		
Geweld in de media	✓				
Hoge mate van doorstroming in de wijk		✓	✓	✓	
Weinig binding met en gebrek aan organisatie in de wijk	✓	✓	✓		
Lage inkomens en slechte behuizing	✓	✓	✓	✓	✓

Schema 1.2 Vertaling en aanpassing van het beschermende factoren model.

BUURT/WIJK
mogelijkheden voor conventionele betrokkenheid
beloningen voor conventionele betrokkenheid
gezonde opvattingen en duidelijke normen
GEZIN
mogelijkheden voor positieve betrokkenheid
beloningen voor positieve betrokkenheid
gezonde opvattingen en duidelijke normen
sociale binding
SCHOOL
mogelijkheden voor positieve betrokkenheid
beloningen voor positieve betrokkenheid
gezonde opvattingen en duidelijke normen
KINDEREN EN JONGEREN
religie
sociale vaardigheden
gezonde opvattingen en duidelijke normen
cognitieve vaardigheden
vermogen om hulp te vragen
flexibel en veerkrachtig karakter

1.2 Leeswijzer

In dit rapport worden de resultaten van de eerste afname van de CTC-scholierenenquête in Leeuwarden gepresenteerd. Hierbij wordt de volgende indeling gehanteerd:

Na deze inleiding volgt hoofdstuk 2, waarin de onderzoeksverantwoording is opgenomen. Bij de onderzoeksverantwoording wordt ingegaan op de onderzoeksopzet, de onderzoeksmethode en de verkregen respons.

In hoofdstuk drie, vier, vijf en zes worden de resultaten van de scholierenenquête voor alle drie de stadsdelen(wijken) beschreven en afgezet tegen het stedelijk gemiddelde.

In hoofdstuk 3 worden de achtergrondkenmerken beschreven. Hoofdstuk 4 behandelt de maatschappelijk ongewenste gedragingen: gegevens omtrent alcohol- en drugsgebruik, geweld, jeugddelinquentie, schooluitval en tiener-zwangerschappen. In hoofdstuk 5 worden de risicofactoren en beschermende factoren beschreven en in hoofdstuk 6 de conclusies.

2 Onderzoeksverantwoording

2.1 Onderzoeksopzet

De scholierenenquête is afgenomen op scholen voor het voortgezet onderwijs in heel Leeuwarden, onder een steekproef van leerlingen. Bijna alle scholen zijn bereid gevonden om mee te werken aan het onderzoek. Het gaat om de volgende scholen: Comenius(Cornelis Trooststraat 27 (onderbouw) + 48 (bovenbouw), Achter de Hoven en Esdoornstraat), AOC Friesland VMBO Groen, Gereformeerd College Gomarus en Piter Jelles. (Aldlan, Gymnasium, Junior, Montessori en Nijlân).

2.2 Steekproef / Respons

In Leeuwarden wonen in totaal 7194 jongeren van 12 t/m 18 jaar. In totaal namen 2.820 jongeren deel aan het scholierenonderzoek. Daarvan bleek er, 1 jonger dan 12, bleken 6 ouder dan 18 jaar te zijn en 3 hun leeftijd niet te hebben opgegeven. Bovendien blijken 90 geen postcode of wijk ingevuld te hebben en wonen er 135 buiten Leeuwarden. Deze jongeren zijn buiten beschouwing gelaten, resulterend in een netto steekproef van 2.585 respondenten⁷. De verdeling van de steekproef over de stadsdelen is te vinden in onderstaande tabel.

Tabel 2.1 Verdeling van de respondenten over de stadsdelen

wijk	aantal	percentage
Zuid	363	13
HASW	317	12
Oud_Oost	273	10
buiten Leeuwarden	135	5
rest Leeuwarden	1632	60
Totaal	2585	100

De steekproef is per wijk zodanig gewogen dat deze qua sekse en leeftijd overeenkomt met de jongerenpopulatie in het betreffende gebied. Hier onder volgt voor elk van de stadsdelen een vergelijking vóór weging van de steekproef met de populatie op de kenmerken leeftijd en sekse.

Tabel 2.2a Verdeling naar leeftijd voor weging (in %)

	Zuid	HASW	Oud-Oost	overige wijken	Leeuwarden
leeftijd	steekproef	steekproef	steekproef	steekproef	populatie
12	10	6	9	10	14
13	23	24	22	20	13
14	22	19	23	21	13
15	23	29	20	23	14
16	14	18	15	17	14
17	7	2	7	7	14
18	2	2	3	2	18
Totaal	100	100	100	100	100

Noot 7 Een aantal jongeren bleken zowel buiten Leeuwarden woonachtig als buiten de leeftijdsgrenzen van 12 jaar t/m 18 jaar te vallen.

Tabel 2.2b Verdeling naar sekse voor weging (in %)

	Zuid	HASW	Oud-Oost	overige wijken	Leeuwarden
sekse	steekproef	steekproef	steekproef	steekproef	populatie
M	51	50	48	48	50
V	49	50	52	52	50
Totaal	100	100	100	100	100

In tabel 2.2a is te zien dat de steekproefverdeling naar leeftijd in de stadsdelen niet overeenkomt met die in de totale bevolking van Leeuwarden. Het aandeel van alle groepen wijkt in alle stadsdelen zelfs sterk af van dat van de populatie van Leeuwarden. In tabel 2.2b is te zien dat de steekproefverdeling naar sekse in alle stadsdelen overeenkomt met die in de bevolking.

De afwijkingen in leeftijd worden gecorrigeerd door wegingen. Hierdoor worden de uitkomsten van het onderzoek toepasbaar op de huidige bevolking van Leeuwarden.

2.3 Presentatie van de resultaten

In het rapport worden de resultaten voor elk van de stadsdelen afgezet tegen een zogeheten nullijn. Deze nullijn wordt gevormd door het stedelijk gemiddelde van alle stadsdelen tezamen.

Resultaten probleemgedragingen in afzonderlijke grafieken

In dit rapport worden de scores met betrekking tot de probleemgedragingen weergegeven in percentages. Voor interpretatie van de resultaten binnen een bepaalde wijk kan elk van de gepresenteerde percentage worden afgezet tegen het stedelijke percentage.

Resultaten risicofactoren en beschermende factoren in z-scores

De scores op de verschillende risico- en *beschermende factoren* variëren van 0 tot 100. Hoe hoger de score, hoe sterker de factor in een bepaalde wijk aanwezig is. Gaat het om een risicofactor dan moet een hoge score negatief worden geïnterpreteerd. Gaat het daarentegen om een beschermende factor dan is een hoge score gunstig (zie bijlage 1).

De schaalscores van de stadsdelen worden afgezet tegen het stedelijk gemiddelde. De afwijking ten opzichte van dit stedelijke gemiddelde wordt in dit rapport gepresenteerd in zogeheten z-scores. Dit houdt in dat het stedelijke gemiddelde – of dat nu ligt op 65% of op 23% – wordt omgerekend naar de waarde 0. Verder betekent dit dat de afwijkingen in vrijwel alle gevallen een waarde hebben tussen de -2,0 en de + 2,0. Deze wijze van rapporteren is conform de wensen van de landelijke projectgroep CTC en is overeenkomstig met de wijze waarop in de VS naar de gegevens uit scholierenonderzoeken CTC wordt gekeken.

Een z-score, is een gestandaardiseerde statistische meeteenheid die het mogelijk maakt om de resultaten van verschillende risico- en beschermende factoren te vergelijken, zelfs wanneer de oorspronkelijke 'schalen' (lees: factoren) onderling afwijkende eigenschappen hebben (zoals een afwijkende minimum of maximum schaalwaarde of een afwijkend aantal schaalpunten). In de VS worden z-scores met afwijkingen van tenminste + 0,25 of - 0,25 als 'opmerkelijk of betekenisvol' beschouwd.

De resultaten over de risico- en beschermende factoren worden per domein gepresenteerd. Dit zijn respectievelijk gezin, school, kinderen en jongeren en wijk.

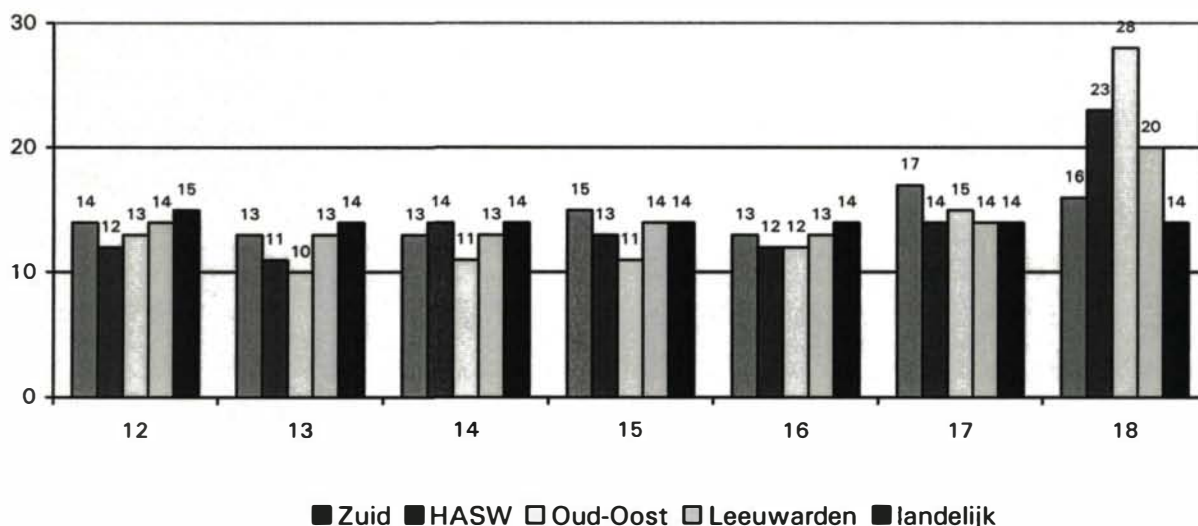
In het rapport worden de resultaten voor elk van de stadsdelen en voor Leeuwarden totaal ook afgezet tegen een landelijke baseline. De landelijke baseline wordt gevormd door de resultaten van Leeuwarden totaal (2714), Almere totaal (2329) en Amsterdam Noord (2432).

De resultaten op risico- en beschermende factoren van de wijken worden in de bijlage ook vergeleken met de landelijke baseline. Waar opvallende verschillen worden geconstateerd met de z-scores van Leeuwarden totaal wordt hier in hoofdstuk 5 op ingegaan.

3 Achtergrondkenmerken

In dit hoofdstuk worden de achtergrondkenmerken van de onderzoekspopulatie in de wijk Zuid, HASW en Oud-Oost beschreven. Deze stadsdelen worden op de beschreven achtergrondkenmerken vergeleken met Leeuwarden als geheel en de landelijke baseline. De landelijke baseline wordt gevormd door de resultaten van Leeuwarden totaal, Almere totaal en Amsterdam Noord. In de onderstaande grafieken worden respectievelijk de resultaten voor leeftijd, geslacht, schooltype, etniciteit, gezinssituatie taalachtergrond, opleidingsniveau en werksituatie ouders gepresenteerd op basis van de *gewogen* gegevens⁸.

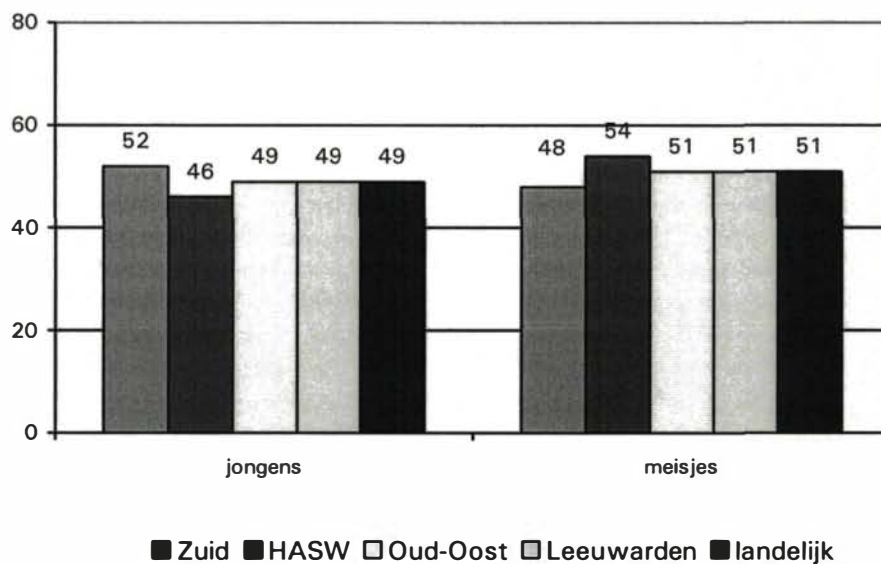
Grafiek 3.1 Leeftijd in %

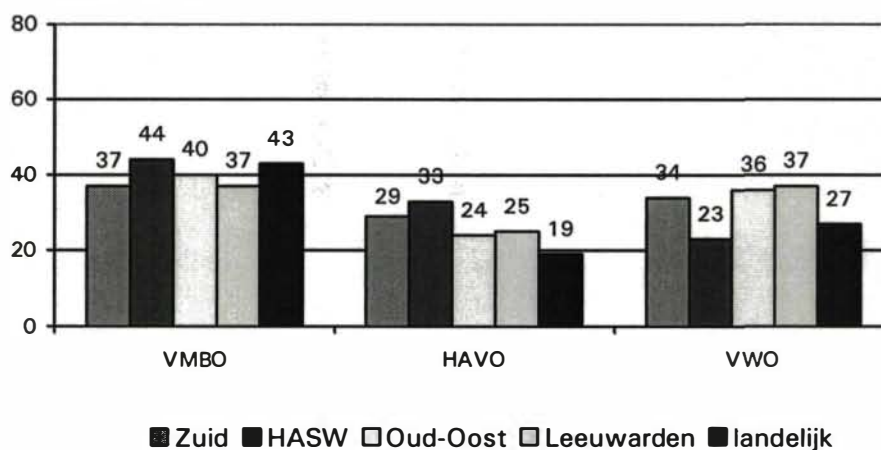
De leeftijd van de onderzoeksgroep in de stadsdelen wijkt iets af van de leeftijd van de onderzoeksgroep in Leeuwarden als geheel, maar niet significant. Alleen op de leeftijd 18 zien we in wijk Oud-Oost een opvallende hoeveelheid 18-jarigen. Vergeleken met de landelijke baseline wijken zowel Oud-Oost als HASW en Leeuwarden totaal af.

Noot 8 De percentages m.b.t. sekse en leeftijd in dit hoofdstuk wijken af van hoofdstuk 2, waar *ongewogen* gegevens zijn gepresenteerd.

Grafiek 3.2 Geslacht (in %)

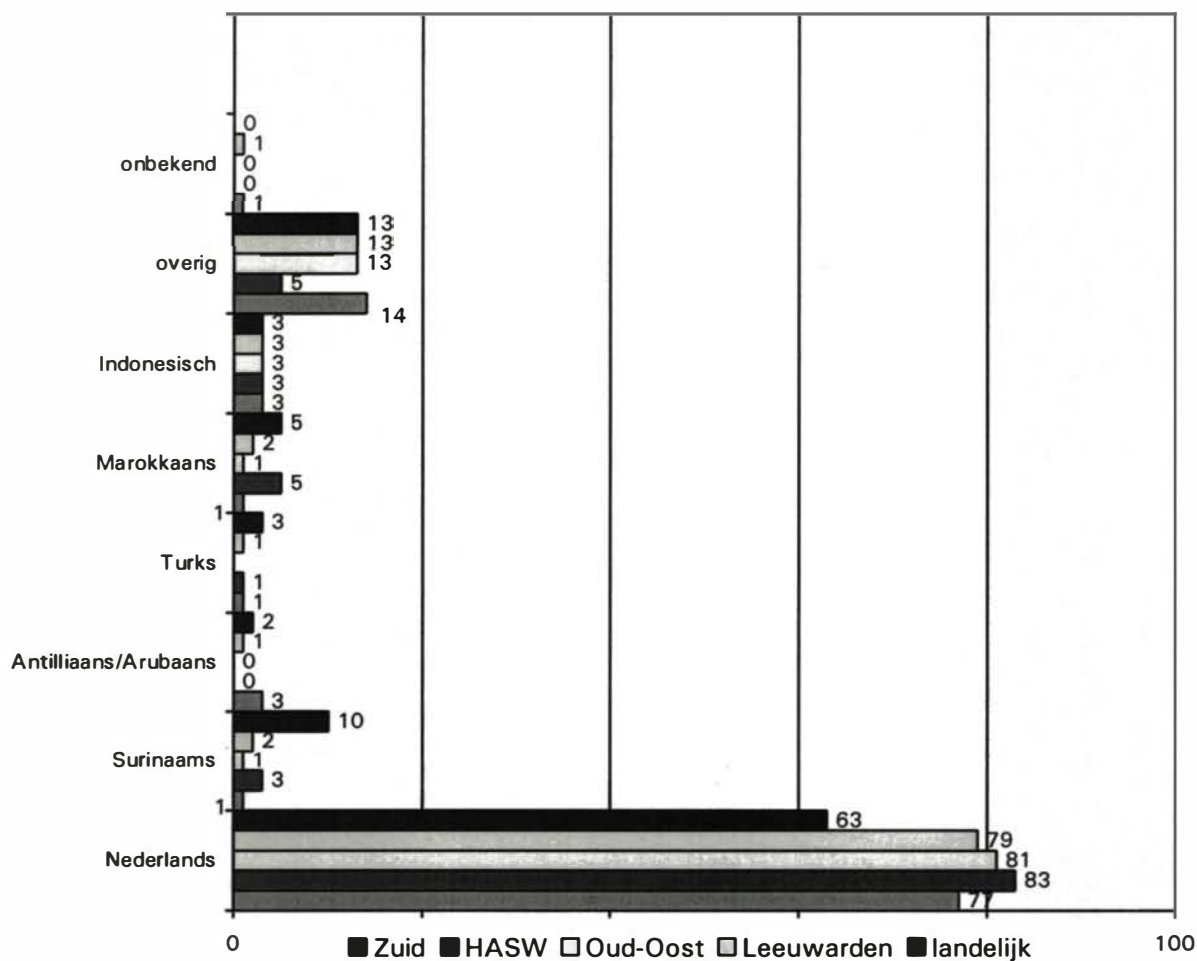

Grafiek 3.3 Schooltype (in %)

De onderzoeksgroep uit het stadsdeel HASW bezoekt in sterke mate het VMBO en HAVO en iets minder het VWO. In de andere stadsdelen wijkt de verdeling over de schooltypes nauwelijks af van Leeuwarden totaal. De landelijke baseline laat meer VMBO en minder Havo en VWO zien vergeleken met Leeuwarden totaal.

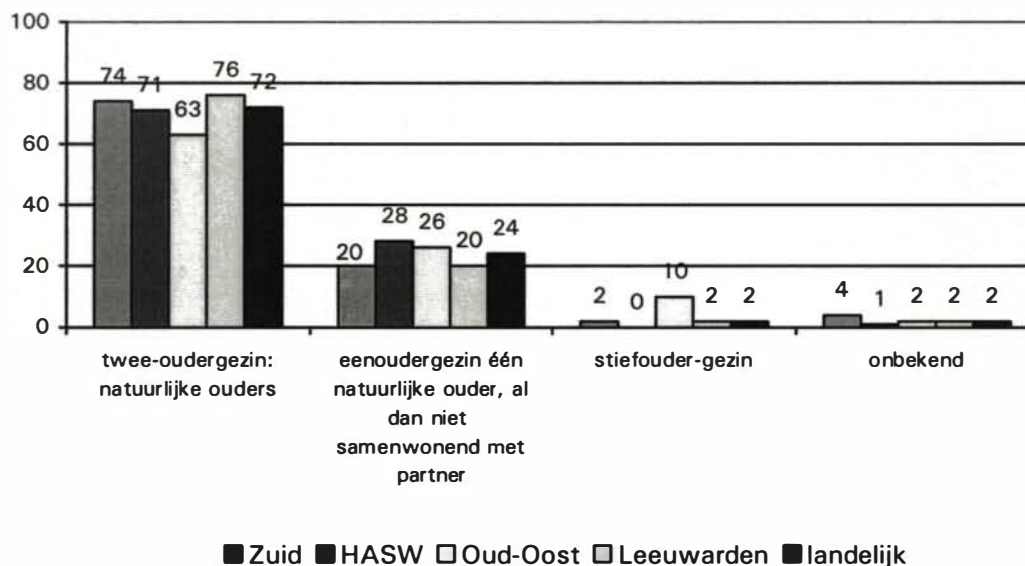
Grafiek 3.4 Etniciteit (in %)

Ongeveer drie vierde van de onderzoeksgroep heeft een – qua etniciteit – Nederlandse achtergrond. De stadsdelen wijken daarmee niet af van de stad Leeuwarden als geheel. De landelijke baseline laat significant minder Nederlands zien vergeleken met Leeuwarden totaal en alle wijken.

In het onderzoek is gevraagd naar de gezinssituatie van de jongeren. In de onderstaande grafiek worden de resultaten gepresenteerd. Hierbij wordt, analoog aan de wijze waarop het CBS deze gegevens presenteert, onderscheid gemaakt tussen gezinnen waarbij zowel de natuurlijke moeder als de natuurlijke vader deel uitmaken van het gezin, gezinnen waarbij één natuurlijke ouder afwezig is en gezinnen waarbij beide natuurlijke ouders geen deel uitmaken van het gezin.

Grafiek 3.5 Gezinssituatie (in %)

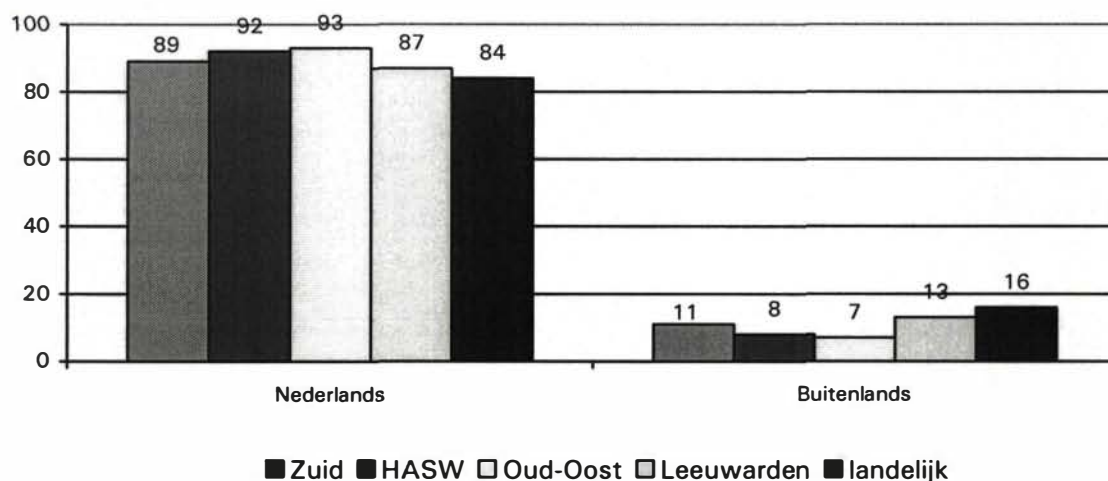

In totaal Leeuwarden maakt 76 % van de scholieren deel uit van een twee-ouder gezin. De wijk Oud-Oost wijkt het sterkst af van het stedelijk gemiddelde; hier maakt 63% van de scholieren deel uit van een gezin met twee ouders. Het percentage scholieren dat in een stiefouder gezin zit, is in deze wijk met 10% beduidend hoger dan het stedelijk gemiddelde. Landelijk zijn er minder twee-oudergezinnen en meer eenoudergezinnen dan in Leeuwarden totaal.

In het onderzoek is ook gevraagd naar de taal die de jongeren thuis en met hun beste vrienden spreken. Deze gegevens zijn op de volgende wijze geabstraheerd naar de indicator taalachtergrond: Wanneer zowel thuis als met vrienden Nederlands wordt gesproken, wordt de taalachtergrond van de jongere als Nederlands gekenmerkt. Wanneer in beide situaties buitenlands wordt gesproken wordt de taalachtergrond van de jongere als buitenlands gekenmerkt. Wanneer met ouders Nederlands wordt gesproken en met vrienden buitenlands, wordt de taalachtergrond als Nederlands gekenmerkt. Immers, dit impliceert dat vanaf een jonge leeftijd regelmatig Nederlands is gesproken. Volgens dezelfde redenering zijn jongeren die met hun ouders buitenlands spreken en met vrienden Nederlands, juist weer ingedeeld bij een buitenlandse taalachtergrond. Aangenomen kan dan namelijk worden dat de jongere pas op latere leeftijd met Nederlands is begonnen.

In de onderstaande grafiek worden de resultaten voor taalachtergrond gepresenteerd.

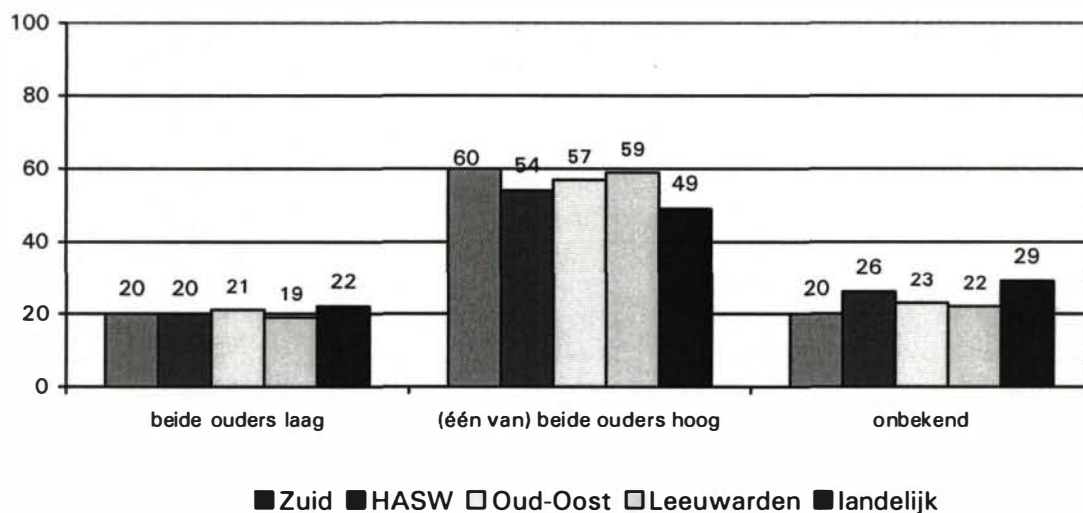
Grafiek 3.6 Taalachtergrond (in %)

De taalachtergrond van de jongeren komt in de wijken vrijwel overeen met het stedelijk gemiddelde. Landelijk is de Nederlandse taalachtergrond lager in percentages dan in Leeuwarden totaal.

In de onderstaande tabel wordt het opleidingsniveau van de ouders van de respondenten gegeven. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen een hoog en een laag niveau. Een ouder wordt ingedeeld op hoog niveau als hij/zij voor het laatst op één van de volgende schooltypes heeft gezeten: middelbaar beroepsonderwijs / hoger beroepsonderwijs / universiteit. Een ouder wordt ingedeeld op laag niveau als hij/zij voor het laatst op één van de volgende schooltypes heeft gezeten: lagere school / lager beroepsonderwijs / middelbare school.

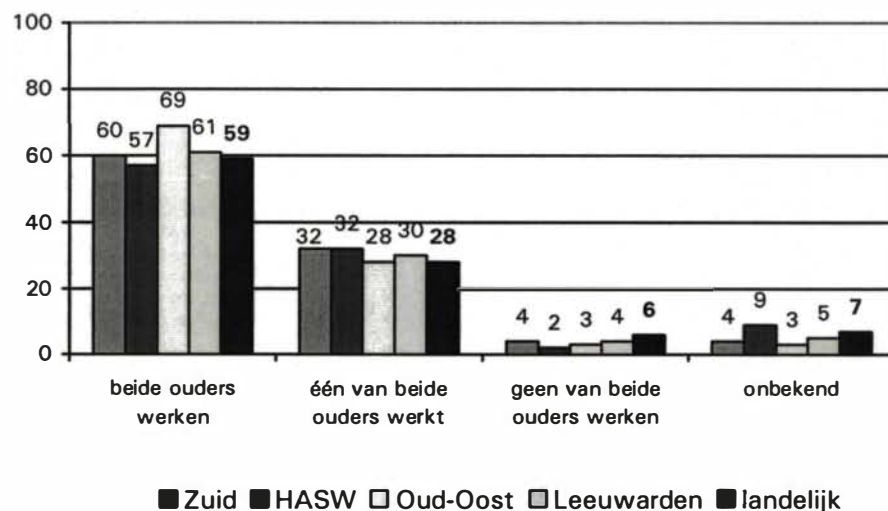
Grafiek 3.7 Opleidingsniveau ouders (in %)

Het opleidingsniveau van de ouders van de jongeren is in de wijken niet verschillend van de ouders in heel Leeuwarden.

In de onderstaande grafiek wordt de arbeidssituatie van de ouders van de jongeren weergegeven.

Grafiek 3.8 Arbeidssituatie ouders (in %)

De arbeidssituatie in de wijken is niet wezenlijk verschillend van die in heel Leeuwarden.

Samenvattend kan worden gesteld dat de wijken Zuid, HASW en Oud-Oost op de onderzochte achtergrondkenmerken van de onderzochte jongeren nauwelijks afwijken van Leeuwarden als geheel. Alleen de wijk HASW wijkt in 2 opzichten af van het stedelijk gemiddelde:

- Er zijn meer jongeren die het VMBO en Havo volgen en minder jongeren die VWO volgen.
- Er zijn meer jongeren die deel uitmaken van een eenoudergezin.

Van de wijk Oud-Oost kan gesteld worden dat er minder jongeren zijn die deel uitmaken van een twee-oudergezinnen en meer die tot een stiefoudergezin behoren.

4 Probleemgedrag

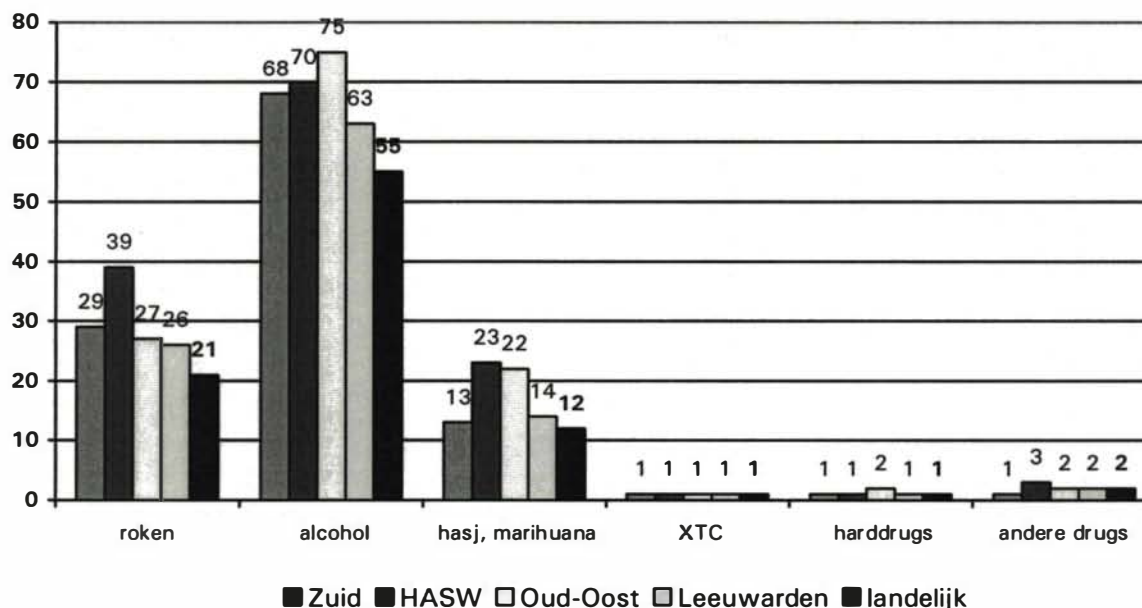
4.1 Inleiding

In deze en volgende paragrafen worden de volgende probleemgedragingen onder jongeren in de geselecteerde wijken vergeleken met Leeuwarden totaal: problematisch alcohol en drugsgebruik, geweld en jeugddelinquentie, schooluitval en tiener-zwangerschappen. Ook hier worden de gegevens vergeleken met de landelijke baseline.

4.2 Roken, alcohol- en drugsgebruik

In de onderstaande grafieken wordt weergegeven of de jongeren in de afgelopen maand hebben gerookt en/of alcohol en drugs hebben gebruikt en in welke mate of met welke regelmaat.

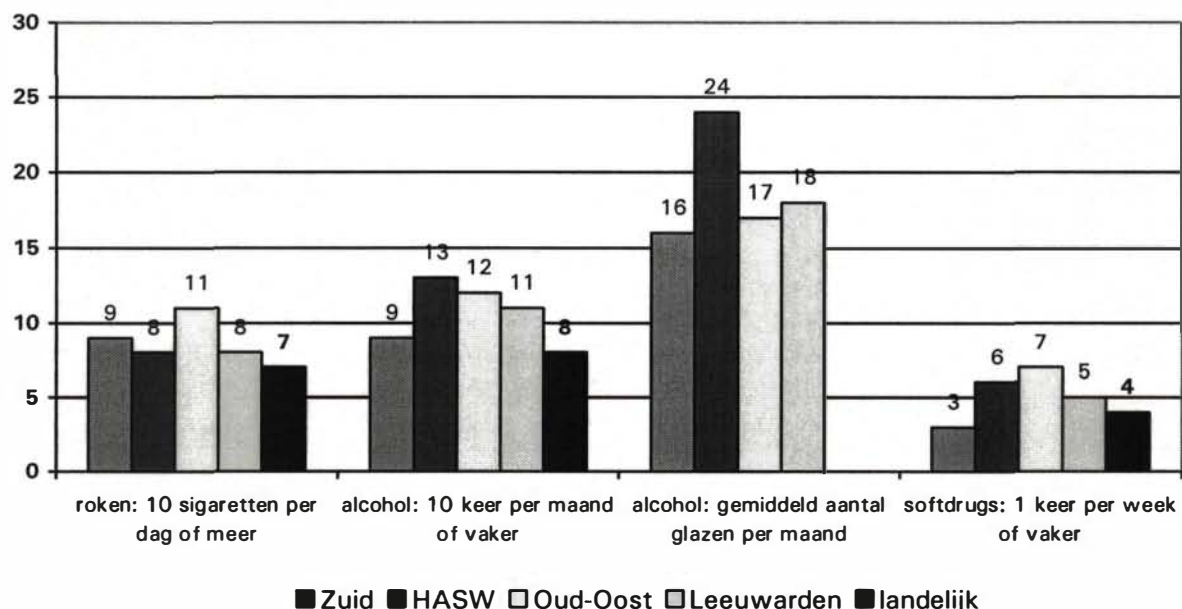
Grafiek 4.1 Jongeren die de afgelopen maand gerookt hebben, alcohol of drugs gebruikt hebben (in procenten)

Meer dan de helft van de onderzochte jongeren heeft in de maand voorafgaande aan het onderzoek alcohol gedronken. Ongeveer een derde van de jongeren heeft gerookt. Tussen de dertien en drieëntwintig procent heeft de afgelopen maand hasj of marihuana gebruikt, 1 procent nam XTC en eveneens 1 tot 3 procent gebruikte andere drugs. Het percentage jongeren dat harddrugs gebruikte bedraagt 1 tot 2. In de wijk HASW wordt significant meer gerookt dan in Leeuwarden als geheel. In alle drie de wijken wordt significant meer gedronken dan in Leeuwarden als geheel. Ook wordt er in Leeuwarden totaal meer gerookt en gedronken dan in de landelijke baseline. In de wijken HASW en Oud-Oost wordt meer hasj en marihuana gebruikt dan in stadsdeel Zuid en Leeuwarden totaal.

In grafiek 4.2 wordt het percentage veelvuldig rokers en veelvuldig gebruikers van alcohol en drugs gepresenteerd.

Grafiek 4.2 Veelvuldig roken, alcohol- en drugsgebruik (in % resp. gemiddeld aantal glazen)

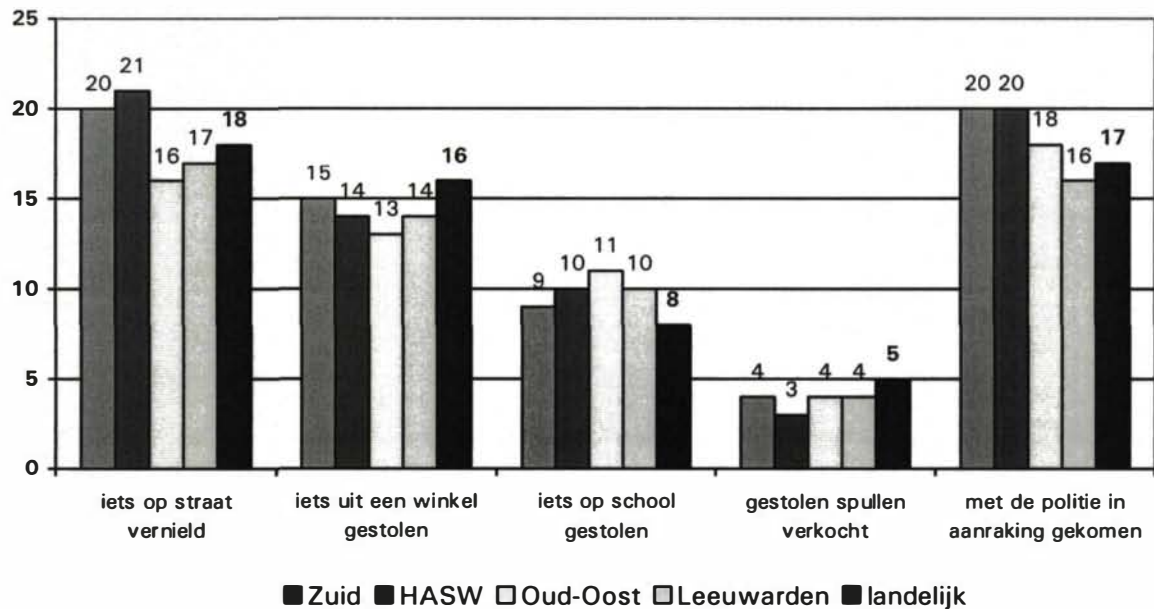
Jongeren uit de onderzochte wijken van Leeuwarden wijken iets af van het Leeuwardense gemiddelde als het gaat om het veelvuldig gebruik van alcohol of het roken van 10 sigaretten per dag of meer. Alleen de jongeren uit stadsdeel Oud-Oost wijken significant af bij het roken van meer dan 10 sigaretten per dag. Bij het drinken van alcohol 10 keer per maand of vaker wijken de wijken niet significant af van het Leeuwarder totaal, maar bij het gemiddeld aantal glazen alcohol dat per maand wordt genuttigd wijkt stadsdeel HASWA significant af. De landelijke baseline is over het geheel lager dan Leeuwarden totaal.

Bij de softdrugs zien we geen significante verschillen tussen de wijken en Leeuwarden totaal.

4.3 Jeugddelinquentie en geweld

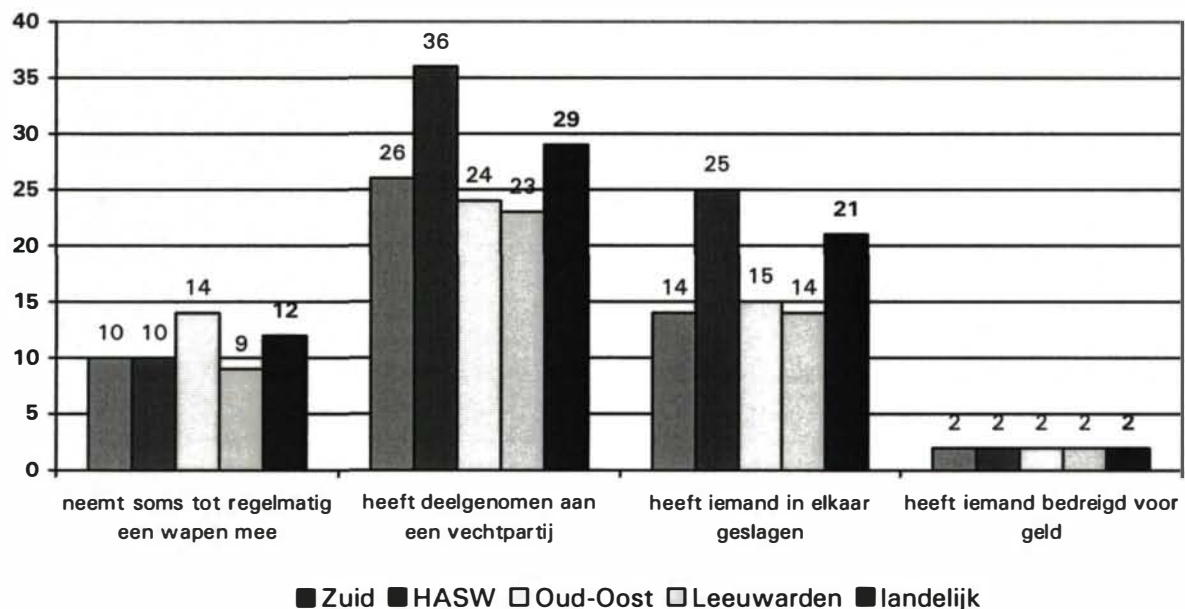
Voor verschillende probleemgedragingen is nagegaan in hoeverre jongeren zich hieraan schuldig maken dan wel in hoeverre dit hen is overkomen. Deze paragraaf richt zich allereerst op jeugddelinquentie en geweld.

Grafiek 4.3 Jeugddelinquentie

Uit grafiek 4.4 blijkt dat rond de 20% van de onderzochte jeugd in de drie wijken van Leeuwarden wel eens iets op straat heeft vernield en/of met de politie in aanraking is geweest. Alleen het percentage van de straatvernielingen in de wijk HASW is significant hoger dan het percentage van Leeuwarden totaal. Het percentage jongeren dat op school wel eens iets heeft gestolen, bijvoorbeeld van een medeleerling ligt rond de 10 procent. Het laagst ligt het percentage jongeren dat wel eens gestolen spullen heeft verkocht. Nog geen vijf procent van de jongeren in de wijken heeft zich wel eens bezig gehouden met heling. Op vier van de vijf onderwerpen bij jeugddelinquentie zien we dat de landelijk baseline hoger ligt dan het Leeuwardens totaal.

Grafiek 4.4 Geweld

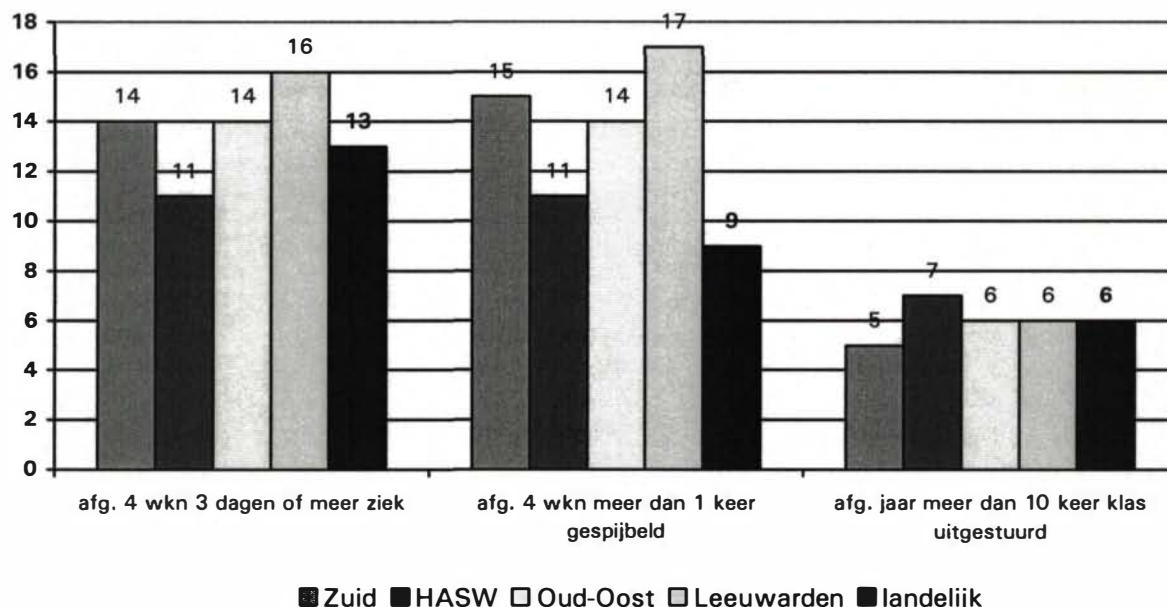

Van de jongeren in de wijk HSWA heeft meer dan eenderde wel eens deelgenomen aan een vechtpartij en ongeveer een vierde wel eens iemand in elkaar geslagen. De percentages jongeren in deze wijk zijn bij beide genoemde vragen significant verschillend van het Leeuwarder totaal. Aan het bedreigen van anderen voor geld zegt twee procent zich schuldig te hebben gemaakt in alle drie de wijken en in Leeuwarden geheel.

Ook hier ligt de landelijke baseline hoger dan het Leeuwardens totaal.

4.4 Schooluitval

Grafiek 4.5 Schooluitval

Het percentage jongeren in de wijken dat de afgelopen vier weken school heeft gemist wegens ziekte of dat heeft gespijeld ligt in twee van de drie wijken ongeveer op het Leeuwardens gemiddelde. Alleen het percentage jongeren in de wijk HASW is significant lager voor beide indicatoren. Het percentage jongeren dat zich veelvuldig misdragen heeft en het afgelopen jaar meer dan 10 keer de klas uitgestuurd is, is iets groter in stadsdeel HASW dan de andere wijken en het gemiddelde van Leeuwarden, maar niet significant.

De landelijke baseline ligt lager dan het Leeuwardens gemiddelde bij twee van de drie indicatoren.

4.5 Conclusies

- In de wijk HASW wordt significant meer gerookt dan in Leeuwarden als geheel. In alle drie de wijken wordt ook significant meer gedronken dan in Leeuwarden als geheel. In de wijken HASW en Oud-Oost wordt meer hasj en marihuana gebruikt dan in stadsdeel Zuid en Leeuwarden totaal. Alleen de jongeren uit stadsdeel Oud-Oost wijken significant af bij het roken van meer dan 10 sigaretten per dag. Bij het drinken van alcohol 10 keer per maand of vaker wijken de wijken niet significant af van het Leeuwarder totaal, maar in HASW ligt het gemiddeld aantal glazen alcohol dat per maand wordt genuttigd significant hoger.

- Bij jeugddelinquentie is het percentage van de straatvernielingen in de wijk HASW significant hoger dan het percentage van Leeuwarden totaal. Bij geweld zijn de percentages jongeren in de wijk HASW bij 'heeft deelgenomen aan vechtpartij' en 'heeft iemand in elkaar geslagen' significant hoger van het Leeuwarder totaal.
- Twee vormen van schooluitval: hetzij door ziekte en spijbelen, liggen in stadsdeel HASW significant lager dan gemiddeld in Leeuwarden.

5 Risico- en beschermende factoren

5.1 Inleiding

In de paragrafen 6.2 en 6.3 worden de scores op de verschillende risico- en beschermende factoren weergegeven voor de drie wijken uit Leeuwarden. Voor de factoren zijn schalen van 0 tot 100 samengesteld (zie bijlage 1) Hoe hoger de score, hoe sterker de factor in de wijken aanwezig is. Gaat het om een risicofactor dan moet een hoge positieve score negatief worden geïnterpreteerd. Gaat het daarentegen om een beschermende factor dan is een hoge positieve score gunstig.

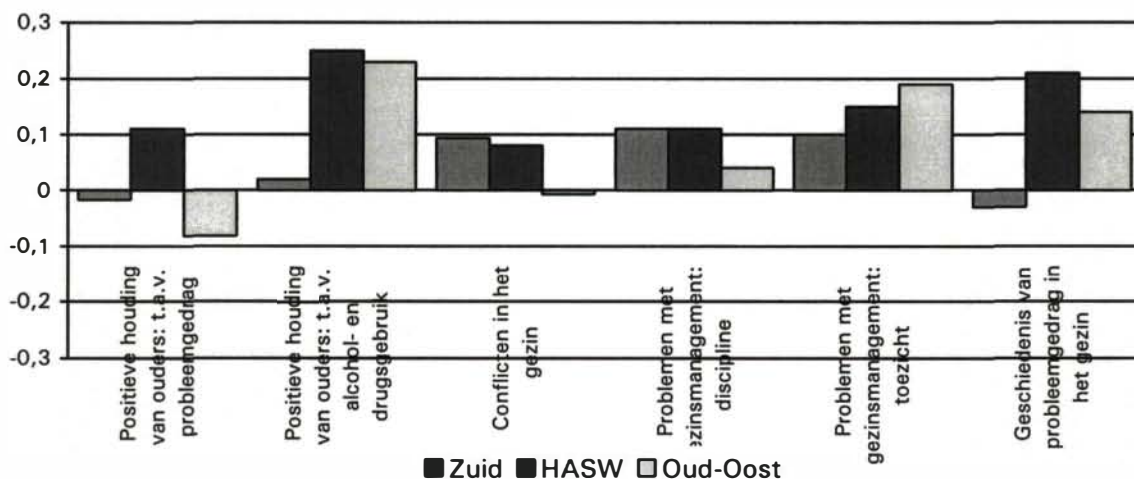
Hier wordt de afwijking ten opzichte van het stedelijke gemiddelde in dit rapport gepresenteerd in zogeheten z-scores. Dit houdt in dat het stedelijke gemiddelde – of dat nu ligt op 65% of op 23% - wordt omgerekend naar de waarde 0. Verder betekent dit dat de afwijkingen in vrijwel alle gevallen een waarde hebben tussen de -2,0 en de + 2,0. Deze wijze van rapporteren is conform de wensen van de landelijke projectgroep CTC en is overeenkomstig met de wijze waarop in de VS naar de gegevens uit scholierenonderzoeken CTC wordt gekeken.

Bij de risicofactoren is een positieve score ongunstig en een negatieve gunstig.

In bijlage 2 zijn de grafieken van de vergelijkingen van de wijken met de landelijke baseline opgenomen in z-scores. Daar waar de afwijkingen zeer opvallend waren worden ze in dit hoofdstuk vermeld.

5.2 Risicofactoren

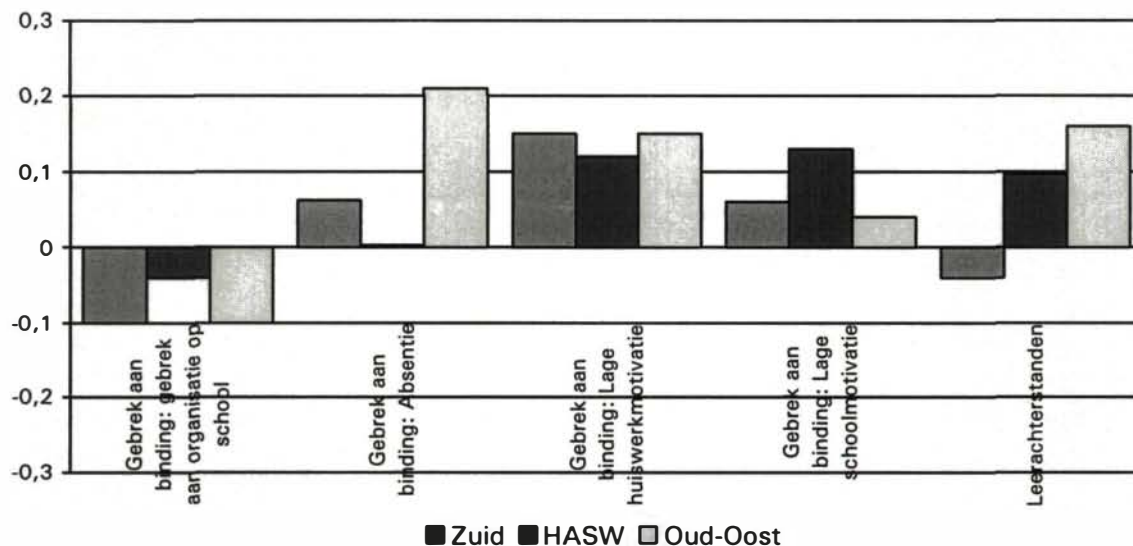
Grafiek 5.1 Gezin: risicofactoren (Z-score t.o.v gemiddelde Leeuwarden)

De scores op de risicofactoren binnen het domein gezin wijken niet sterk af van het stedelijke gemiddelde. De scores voor de wijken vallen namelijk allemaal wel grotendeels boven de nullijn, maar de afwijkingen zijn nauwelijks noemenswaardig. Op grond van deze resultaten kan dan ook worden geconstateerd dat voor zover er binnen het domein 'gezin' problemen zijn in de wijken, deze niet veel groter zijn dan elders in Leeuwarden. Wel valt op dat in HASW

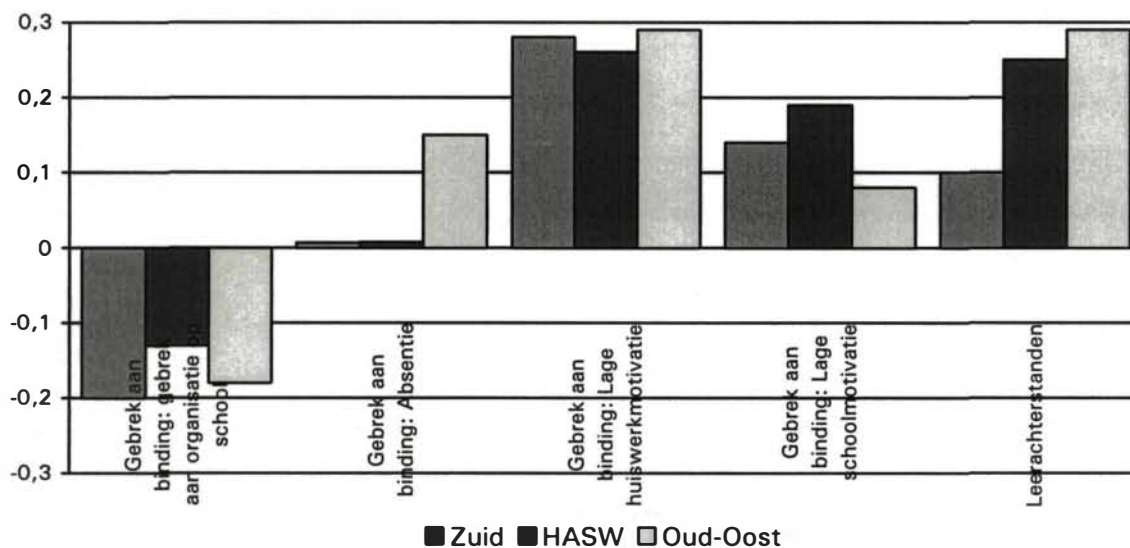
de scores op drie van de zes risicofactoren het hoogst zijn.

Grafiek 5.2 School: risicofactoren (Z-score t.o.v. gemiddelde Leeuwarden)

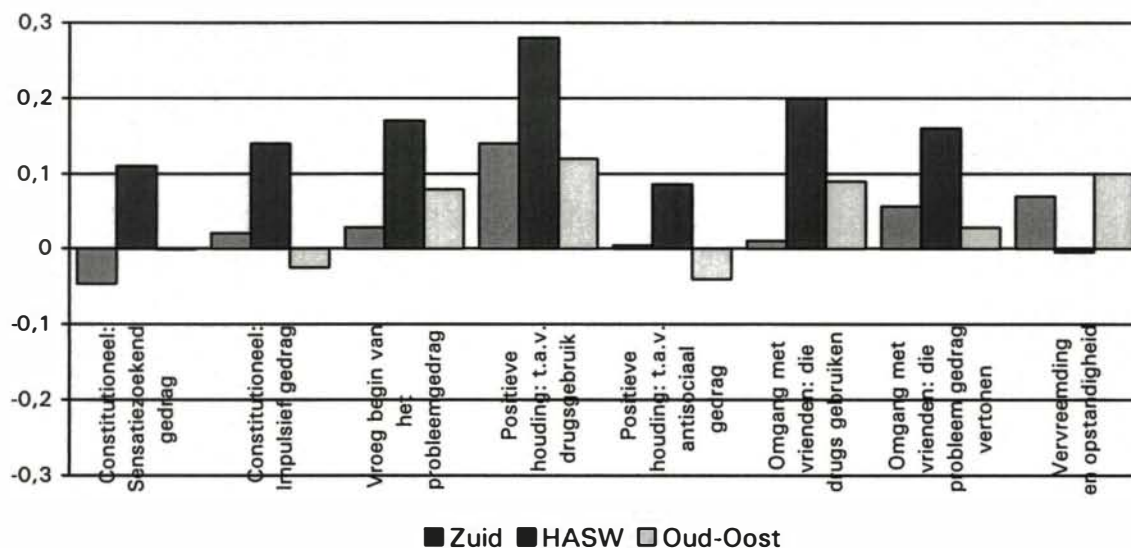
Binnen het domein school scoren in de wijken bijna alle risicofactoren boven de nullijn van het Leeuwardens gemiddelde. Ook hier geldt weer dat de afwijkingen van het Leeuwardens gemiddelde feitelijk niet noemenswaardig zijn, omdat zij onder de waarde 0,25 liggen. Wel valt op dat in Oud-Oost de scores op drie van de vijf risicofactoren het hoogst zijn.

Grafiek 5.2b School: risicofactoren (Z-score t.o.v. gemiddelde landelijk)

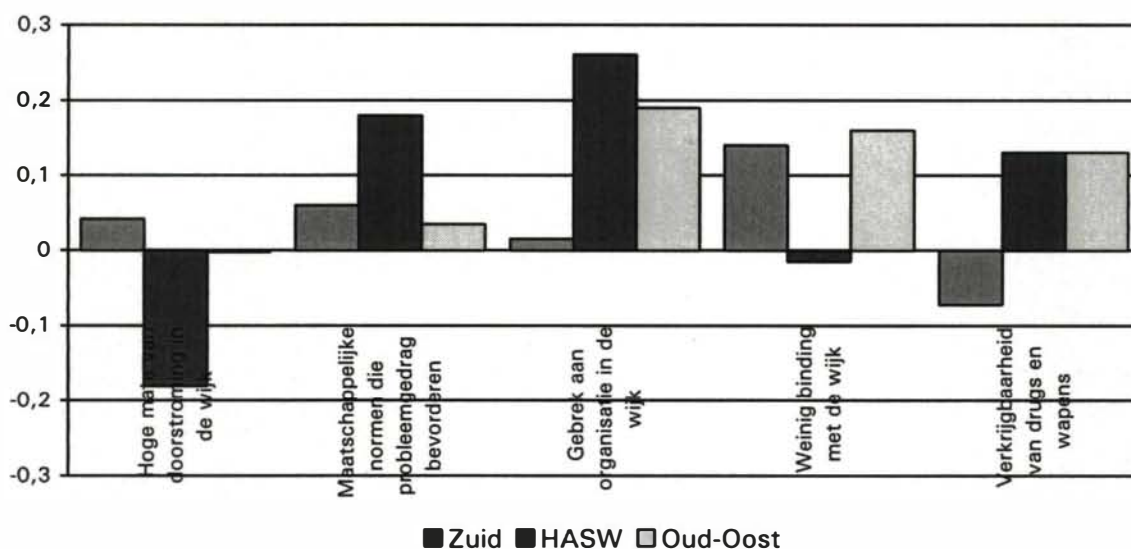
Als de wijken vergeleken worden met de landelijke baseline valt op dat de afwijkingen van de nullijn opmerkelijker zijn.

Grafiek 5.3 Kinderen en jongeren: risicofactoren (Z-score t.o.v. gemiddelde Leeuwarden)

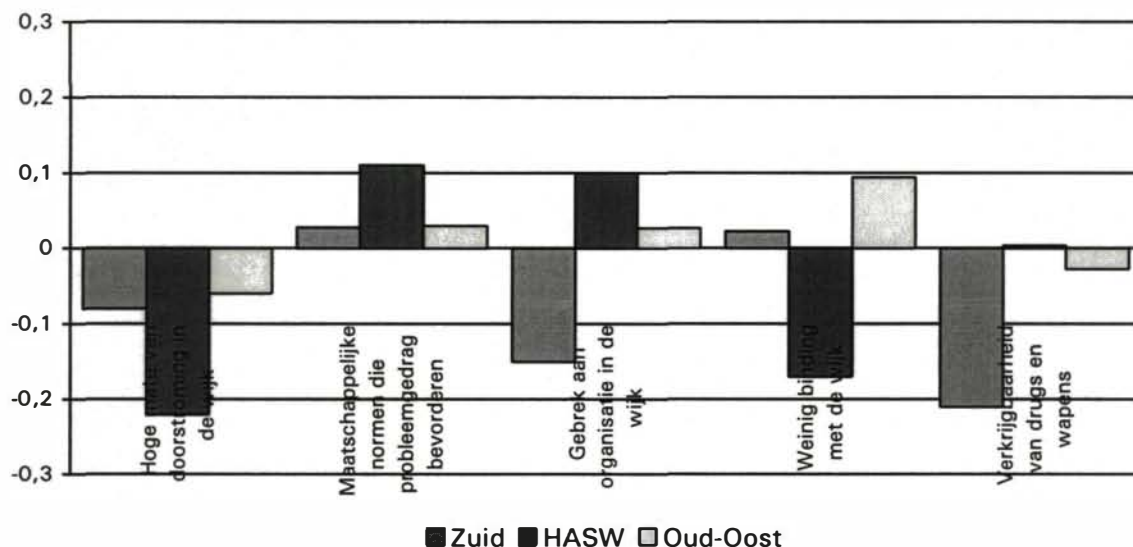
Binnen het domein kinderen en jongeren scoren de wijken op alle risicofactoren hoger dan het stedelijke gemiddelde, echter tegelijkertijd wederom nauwelijks afwijkend van datzelfde stedelijke gemiddelde. Alle scores, behalve de score van HASW (0,28), liggen immers binnen de grens van 0,25. Opvallend hier is dat HASW op zeven van de acht risicofactoren het hoogst scoort.

Grafiek 5.4a Wijk: risicofactoren (Z-score t.o.v. gemiddelde Leeuwarden)

De score binnen het domein wijk voor gebrek aan organisatie bij stadsdeel HASW wijkt af van het stedelijk gemiddelde met 0,26.

Grafiek 5.4b Wijk: risicofactoren (Z-score t.o.v. gemiddelde landelijk)

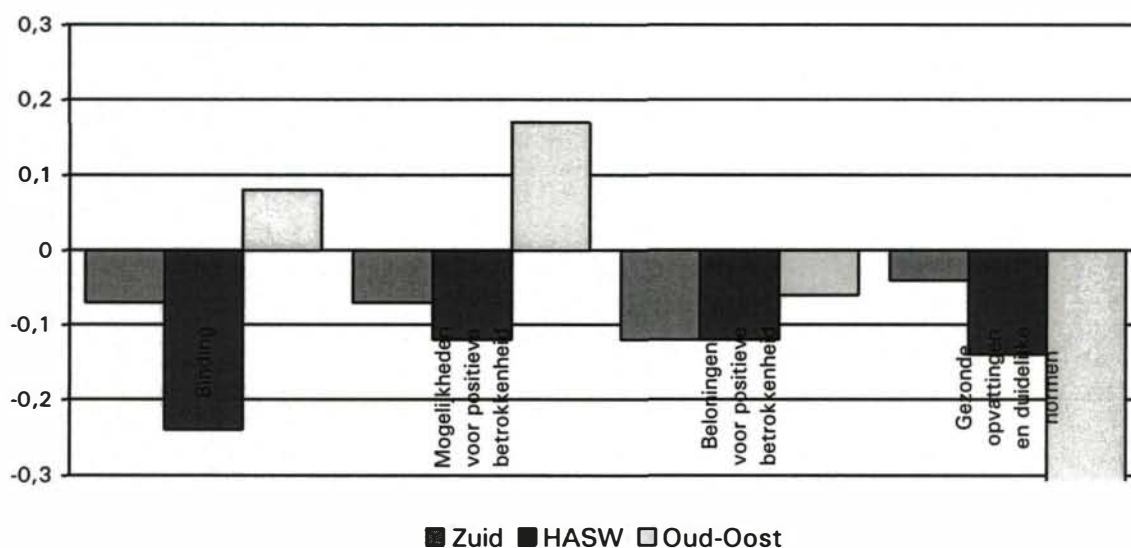
Binnen het domein wijk zijn de afwijkingen van de landelijke baseline minder groot in vergelijking met de afwijkingen ten opzichte van gemiddelde voor Leeuwarden totaal.

5.3 Beschermende factoren

In deze paragraaf worden de scores van de wijken Zuid, HASW en Oud-Oost op de beschermende factoren vergeleken met het stedelijke gemiddelde van Leeuwarden.

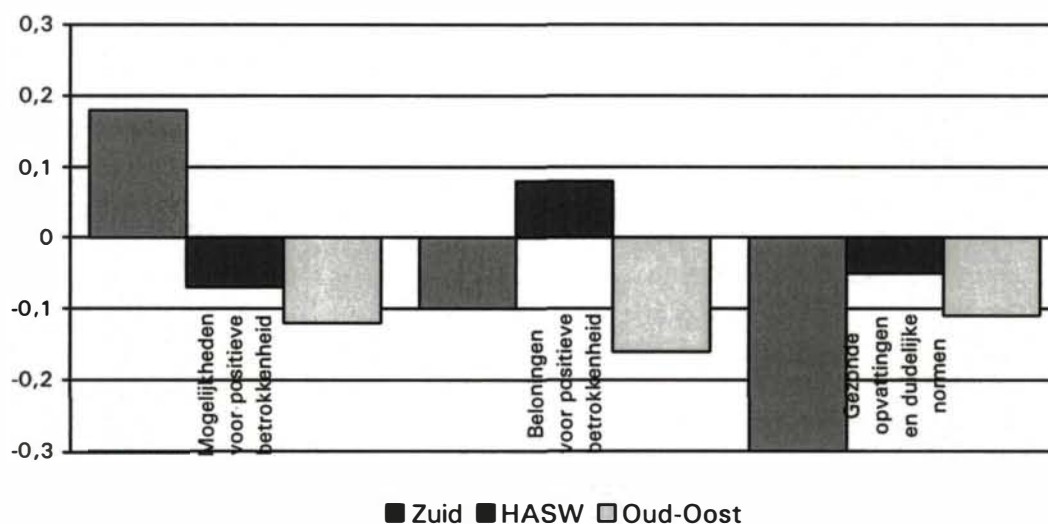
Hoe hoger de score, hoe sterker de factor in de wijken aanwezig is. Het gaat hier om een beschermende factor en dan is een hoge positieve score gunstig en een negatieve score ongunstig.

Grafiek 5.5 Gezin: beschermende factoren (Z-score tov gemiddelde Leeuwarden)

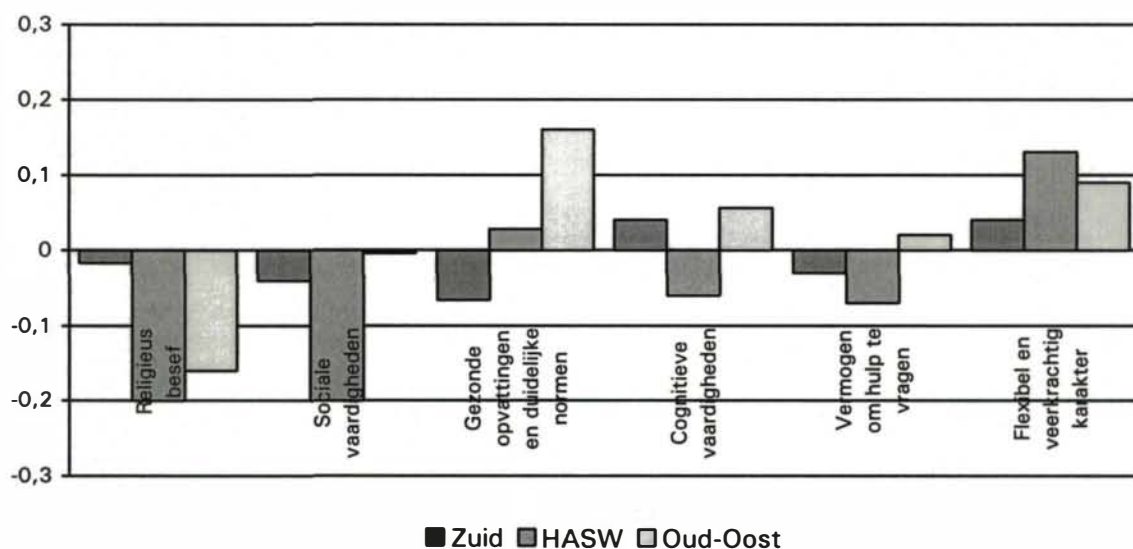
Alhoewel de wijken niet sterk afwijken van het Leeuwardens gemiddelde, scoren Zuid en HASW op alle vier de beschermende factoren negatief ten opzichte van het stedelijk gemiddelde. Verder valt op dat Oud-Oost op twee factoren in lichte mate positief scoort ten opzichte van het stedelijk gemiddelde en voor één factor bijna 0,31 in negatieve zin afwijkt van het stedelijk gemiddelde.

Grafiek 5.6 School: beschermende factoren (Z-score t.o.v. gemiddelde Leeuwarden)

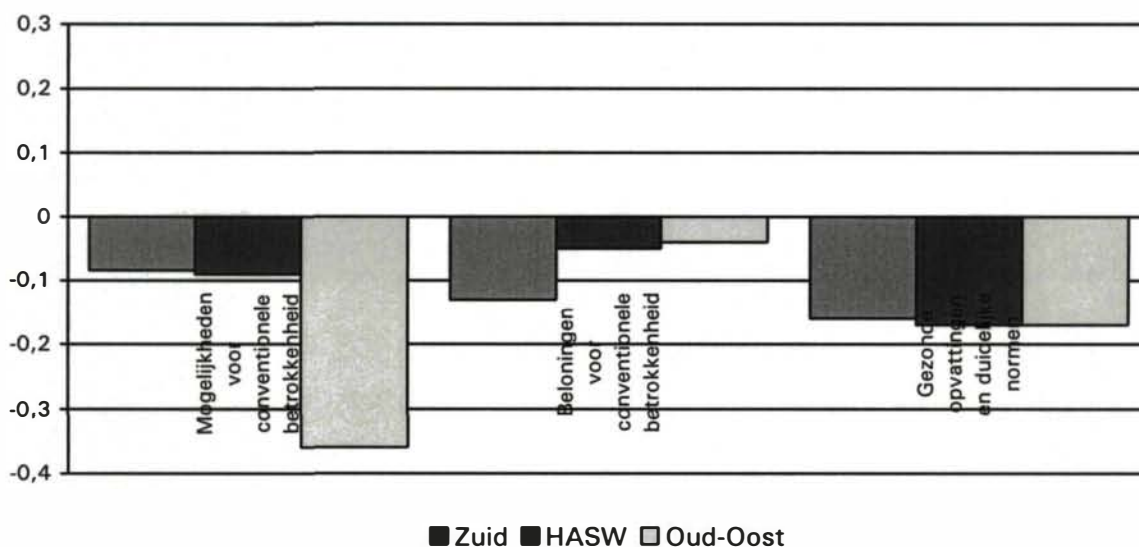
Binnen het domein school lijken de mogelijkheden voor positieve betrokkenheid en de daaraan gekoppelde beloningen onder jongeren uit de drie wijken ook minder dan voor Leeuwardense jongeren gemiddeld, alhoewel ook hier wederom sprake is van scores die slechts weinig afwijken van het stedelijk gemiddelde, behalve de gezonde opvattingen en duidelijke normen van de jongeren in stadsdeel Zuid (-0,30).

Grafiek 5.7 Kinderen en jongeren: beschermende factoren (Z-score tov gemiddelde Leeuwarden)

Van de zes beschermende factoren binnen het domein kinderen en jongeren scoren de helft net onder de nullijn van het Leeuwardense gemiddelde. De factor flexibel karakter scoort echter in zijn geheel positief in alle drie de stadsdelen.

Grafiek 5.8 Wijk: beschermende factoren (Z-score t.o.v. gemiddelde Leeuwarden)

Binnen het domein wijk scoren de drie stadsdelen op de beschermende factoren slechter dan gemiddeld in de stad het geval is.

In de wijk Oud-Oost wordt bij de factor 'mogelijkheden voor conventionele betrokkenheid' zelfs een sterke afwijking (meer dan 0,36) van het stedelijke gemiddelde gevonden.

Vergeleken met de landelijke baseline zien we dat de beschermende factoren in de wijken minder groot zijn dan vergeleken met Leeuwarden totaal, behalve in het domein wijk. (zie bijlage 2)

5.4 Conclusies

- De resultaten met betrekking tot de risico- en beschermende factoren wijken voor de wijken over het algemeen niet sterk af van de rest van Leeuwarden. Bij de risico- en de beschermende factoren wordt 5 x de factor 0,25 overschreden bij het in negatief opzicht afwijken van de stedelijke nullijn.
- Binnen het domein gezin scoort de Wijk HASW iets ongunstiger dan het stedelijk gemiddelde bij de risicofactoren 'positieve houding t.a.v. alcohol en drugsgebruik' en 'geschiedenis van probleemgedrag'.
- Ook in het domein Kinderen en jongeren scoort de wijk HASW het ongunstigst op de risicofactoren: 'positieve houding t.a.v. drugsgebruik', 'omgang met vrienden die drugs gebruiken' en 'vroeg begin van het probleemgedrag'.
- In het domein wijk scoren de wijken HASW en Oud-Oost beide ongunstiger bij de risicofactor 'gebrek aan organisatie in de wijk'. Ook deze afwijkingen zijn niet opmerkelijk.
- Bij de beschermende factoren is het beeld van de wijken overwegend negatiever dan van Leeuwarden totaal. Een uitzondering hierop vormt de factor 'flexibel en veerkrachtig karakter' bij het domein kinderen en jongeren, waar alle drie de wijken positief scoren. Twee maal wordt een opmerkelijke afwijking van de nullijn geconstateerd. In het domein school wijkt de score van de wijk Zuid af met 0,30 op de factor 'gezonde opvattingen en duidelijke normen'. In het domein wijk wijkt de score van stadsdeel Oud-Oost af van de nullijn met -0,36 op de factor mogelijkheden voor conventionele betrokkenheid.
- Binnen alle vier de domeinen zijn de afwijkingen in de wijken ten opzichte van de nullijn zowel bij de risicofactoren als bij de beschermende factoren min of meer te verwaarlozen op de genoemde uitzonderingen na. Wat wel opvalt is het feit dat de scores op de risicofactoren grotendeels boven de nullijn liggen en de scores op de beschermende factoren er onder. Hetgeen beide ongunstig is.
- Als we de scores op risico- en beschermende factoren vergelijken met de landelijke baseline valt op dat de risicofactoren over het algemeen groter zijn en de beschermende factoren kleiner. Het geen wederom ongunstig is.

6 Conclusies

Zuid

Uit de resultaten van het scholierenonderzoek komt een beeld naar voren van Zuid dat als stadsdeel, binnen de stad Leeuwarden, op het gebied van jeugd en jeugdproblematiek, niet een bijzondere positie inneemt. Noch qua achtergrondkenmerken van de onderzochte jongeren, noch qua probleemgedragingen wijkt de wijk af van de rest van Leeuwarden. Er wordt in Zuid het minst gedronken van de drie onderzochte wijken en bij de overige probleemgedragingen worden geen significante afwijkingen gezien.

Ook bij de scores op de risicofactoren scoort Zuid niet opmerkelijk en net iets vaker positief dan de andere wijken. Bij de beschermende factoren scoort Zuid opmerkelijk negatief bij het domein wijk met de factor 'mogelijkheden voor conventionele betrokkenheid' en bij het domein school met de factor 'gezonde opvattingen en duidelijke normen'. Bij de rest van de beschermende factoren neemt Zuid een gemiddelde positie in, wanneer de resultaten worden afgezet tegen Leeuwarden als geheel. Op grond van de gevonden resultaten kan worden geconcludeerd dat Zuid op het oog de minst problematische wijk is. De enige zeer minimale afwijkingen, in ongunstige zin, zijn voor Zuid te vinden binnen de domeinen 'school' en 'wijk'. Binnen de domeinen 'kinderen en jongeren' en 'gezin' lijkt een aanpak – op grond van deze resultaten – het minst dringend.

HASW

HASW laat ten opzichte van de totale stad, op het gebied van jeugd en jeugdproblematiek, negatieve resultaten zien, met name waar het gaat om roken en alcoholgebruik. Ook de scores van 'iets op straat vernielen' bij jeugddelinquentie, de scores van 'deelname vechtpartij' en 'iemand in elkaar geslagen' bij geweld en de scores van 'onveilig vrijen', 'ooit seksueel misbruikt' en 'zwanger geweest' bij tienerzwangerschappen zijn significant hoog vergeleken met Leeuwarden totaal. De scores op de risicofactor 'positieve houding ten aanzien van alcohol- en drugsgebruik', met name in het domein 'gezin' en ook in het domein 'kinderen en jongeren', bevestigen het beeld dat bij de probleemgedragingen hieromtrent naar voren komt. De risicofactor 'gebrek aan organisatie in de wijk' bij het domein wijk scoort ook opvallend negatief. Bij de beschermende factoren vallen min of meer alle factoren negatief uit, doch niet opmerkelijk. Opvallend is dat bij de probleemgedragingen de score ten aanzien van schooluitval positiever is dan de andere wijken.

Oud-Oost

Oud Oost wijkt als stadsdeel noch qua achtergrondkenmerken van de onderzochte jongeren, noch qua probleemgedragingen noemenswaardig af van de rest van Leeuwarden. Er is wel een significante afwijking bij het probleemgedrag 'gebruik alcohol', 'meer dan 10 sigaretten per dag' en gebruik van hasj & marihuana'. En ook bij het onveilig vrijen wijkt Oud-Oost in negatieve zin significant af bij Leeuwarden totaal en de andere wijken. De rest van de geringe afwijkingen die er zijn tenderen naar een gunstiger beeld ten opzichte van het stedelijk gemiddelde.

Bij de risicofactoren in het domein school steekt Oud-Oost iets negatiever af met de factor 'gebrek aan binding: absentie' en 'leerachterstanden', maar niet opmerkelijk. Ook bij de scores op de beschermende factoren neemt Oud-Oost

een gemiddelde positie in die in de domeinen gezin en kinderen en jongeren positiever is dan het Leeuwardens gemiddelde. In het domein wijk bij de factor 'mogelijkheden voor conventionele betrokkenheid' scoort Oud-Oost opmerkelijk negatief.

Te selecteren wijk

Op grond van deze conclusies kan worden aanbevolen HASW als pilotwijk voor CTC te selecteren.

Bijlagen

Bijlage 1 Tabellen Leeuwarden

Tabel B1 Risicofactoren (schaal 0 tot 100)

Risicofactoren	Zuid	HASW	Oud-OOst		Leeuwarden totaal
GEZIN					
Positieve houding van ouders t.a.v. probleemgedrag	10	12	9		9
Positieve houding van ouders t.a.v. alcohol- en drugsgebruik	19	24	23		21
Conflicten in het gezin	35	35	33		33
Problemen met gezinsmanagement: discipline	37	37	36		37
Problemen met gezinsmanagement: toezicht	32	33	33		32
Geschiedenis van probleemgedrag in het gezin	5	11	10		6
SCHOOL					
Gebrek aan binding: gebrek aan organisatie op school	65	66	65		67
Gebrek aan binding: absentie	10	9	12		11
Gebrek aan binding: lage huiswerkmotivatie	38	38	38		38
Gebrek aan binding: lage schoolmotivatie	35	36	34		35
Leerachterstanden beginnend op de basisschool	40	44	45		41
INDIVIDU / LEEFTIJDGENOTEN					
Constitutioneel: sensatiezoekend gedrag	39	41	39		39
Constitutioneel: impulsief gedrag	45	47	44		44
Vroeg begin van het probleemgedrag	37	40	38		36
Positieve houding t.a.v. drugsgebruik	34	37	34		34
Positieve houding t.a.v. asociaal gedrag	27	29	26		26
Omgang met vrienden: die drugs gebruiken	15	19	15		15
Omgang met vrienden: die probleemgedrag vertonen	18	20	17		17
Vervreemding en opstandigheid	38	37	39		37
WIJK					
Hoge mate van doorstroming in de wijk	22	19	21		21
Maatschappelijke normen die probleemgedrag – bevorderen	37	39	36		35
Gebrek aan organisatie in de wijk	27	32	30		26
Weinig binding met de wijk	35	31	35		33
Verkrijgbaarheid van drugs en wapens	24	30	30		26

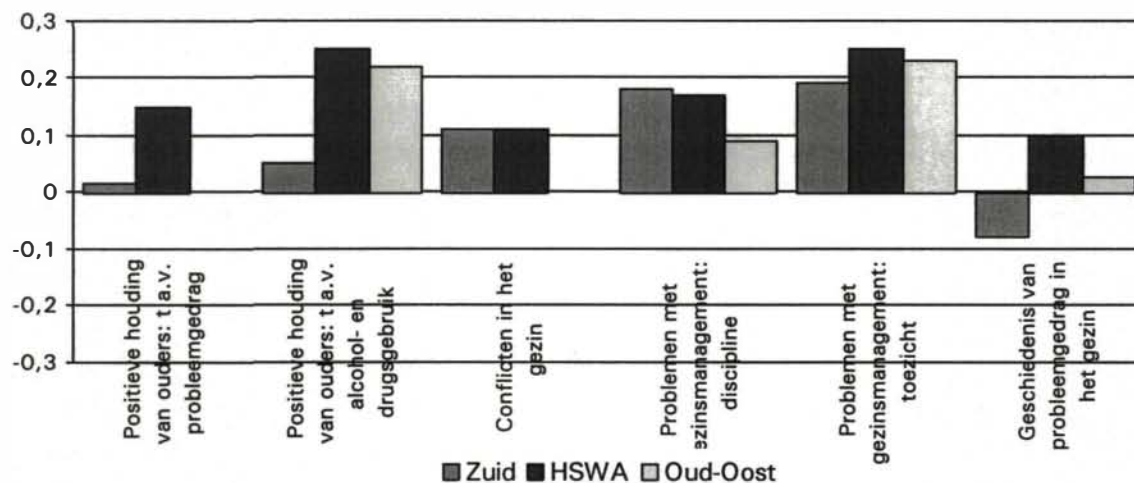
Tabel B2 Beschermende factoren (schaal 0 tot 100)

Beschermende factoren	Zuid	HASW	Oud-Oost		Leeuwarden totaal
GEZIN					
Binding	68	65	71		70
Mogelijkheden voor positieve betrokkenheid	69	68	74		70
Beloningen voor positieve betrokkenheid	67	67	68		70
Gezonde opvattingen en duidelijke normen (*)	68	67	64		68
SCHOOL					
Mogelijkheden voor positieve betrokkenheid	60	58	58		60
Beloningen voor positieve betrokkenheid	51	55	50		52
Gezonde opvattingen en duidelijke normen (*)	53	57	56		55
INDIVIDU / LEEFTIJDGENOTEN					
Religie	19	13	14		18
Sociale vaardigheden	70	68	71		72
Gezonde opvattingen en duidelijke normen	49	50	53		51
Cognitieve vaardigheden (*)	54	52	54		55
Vermogen hulp te vragen (*)	65	64	66		65
Flexibel en veerkrachtig karakter (*)	58	60	59		58
WIJK					
Mogelijkheden voor positieve betrokkenheid	47	47	38		49
Beloningen voor positieve betrokkenheid	36	38	38		39
Gezonde opvattingen en duidelijke normen (*)	54	54	54		57

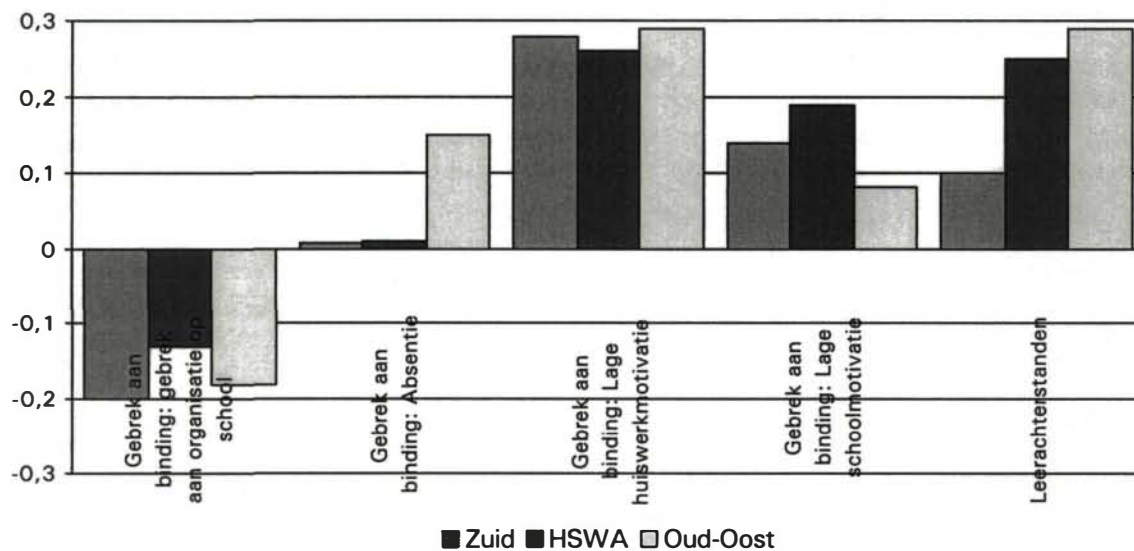
Bijlage 2 Landelijke baseline

Risicofactoren

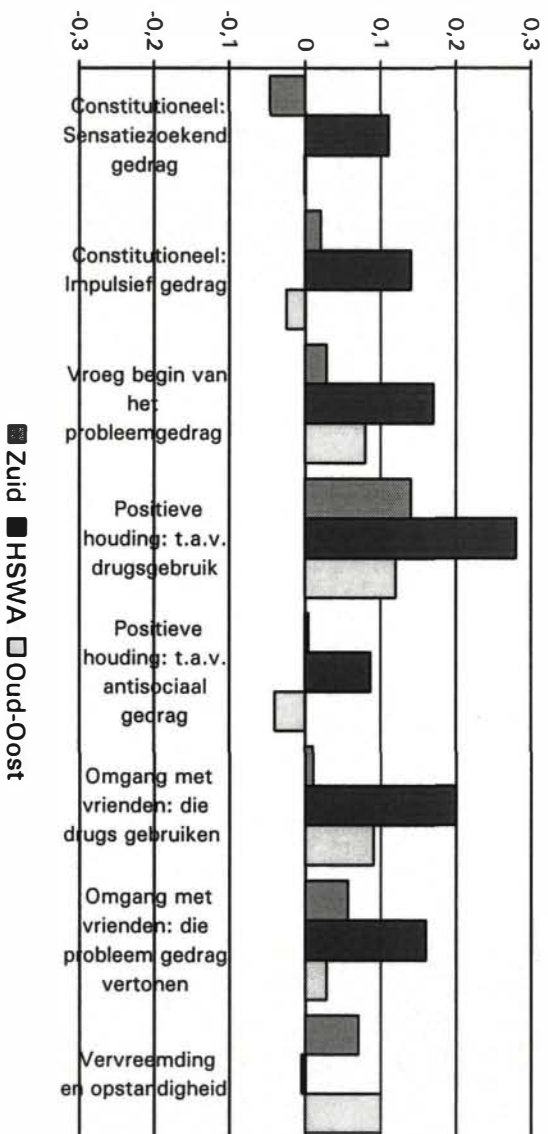
Grafiek Gezin: risicofactoren (Z-score t.o.v landelijke baseline)

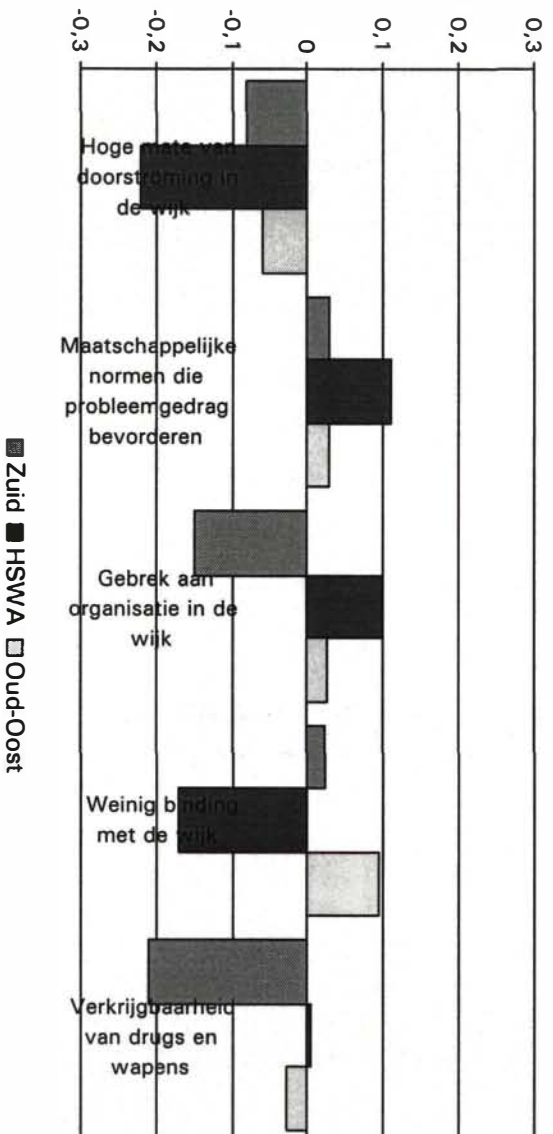
Grafiek School: risicofactoren (Z-score t.o.v. gemiddelde landelijk)

Grafiek Kinderen en jongeren: risicofactoren (Z-score t.o.v. gemiddelde landelijk)

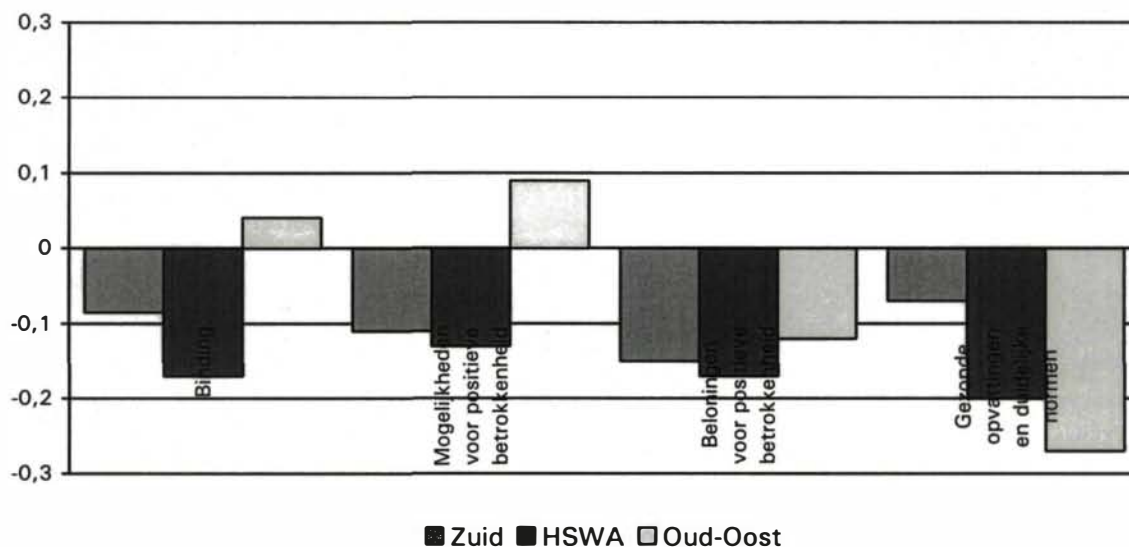

Grafiek Wijk: risicofactoren (Z-score t.o.v. gemiddelde landelijk)

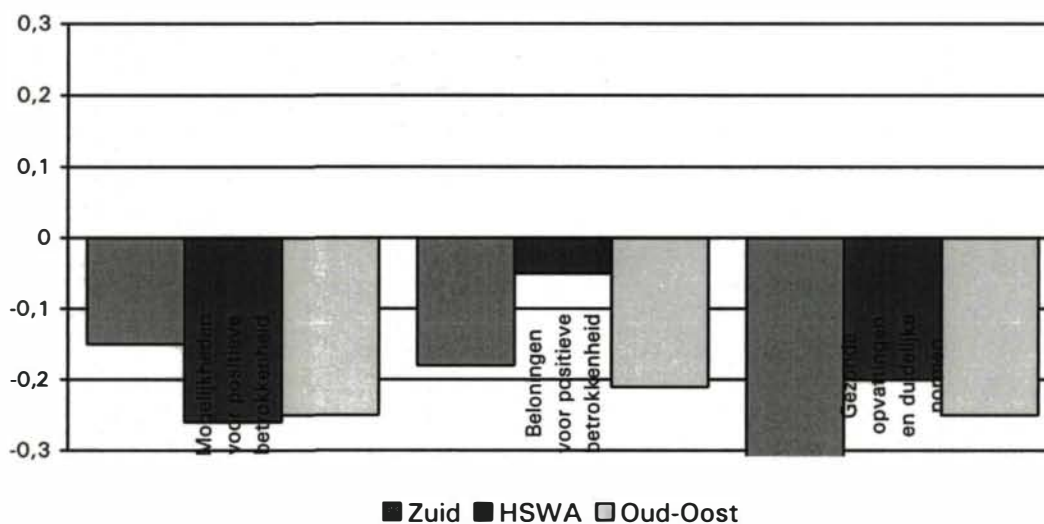

Beschermende factoren

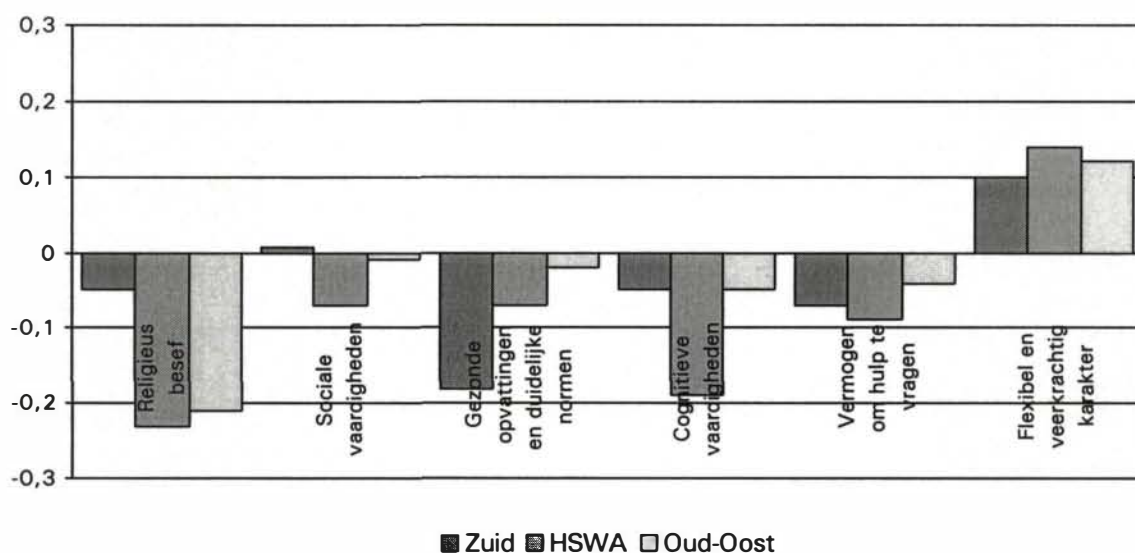
Grafiek Gezin: beschermende factoren (Z-score tov gemiddelde landelijke)

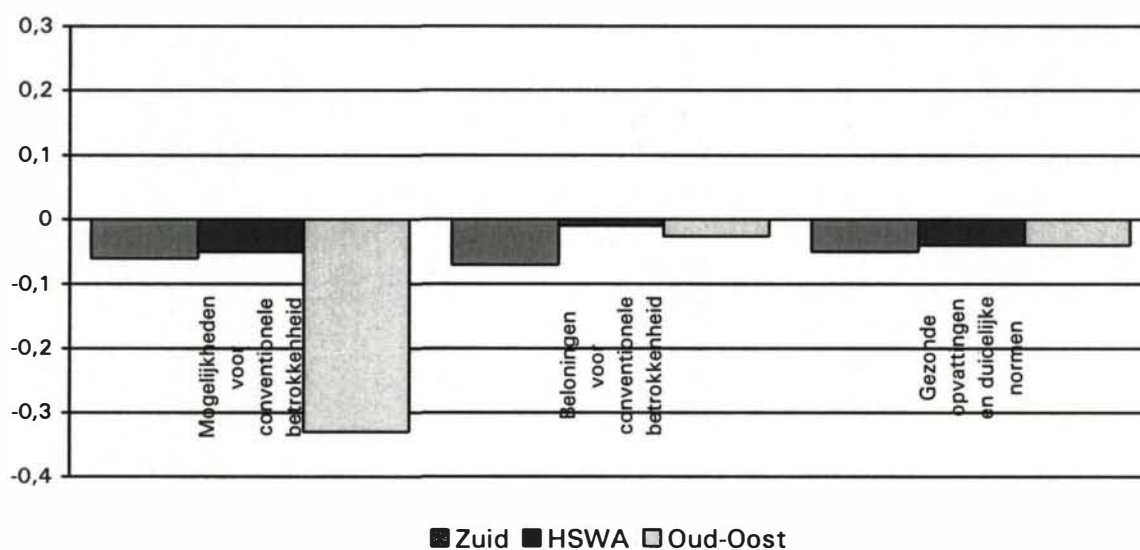
Grafiek School: beschermende factoren (Z-score t.o.v. gemiddelde landelijk)

Grafiek Kinderen en jongeren: beschermende factoren (Z-score tov gemiddelde landelijk)

Grafiek Wijk: beschermende factoren (Z-score t.o.v. gemiddelde Landelijk)

Bijlage 3 Plattegrond Leeuwarden

Kaart: Gebiedsindeling Leeuwarden voor CTC

